

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVIII

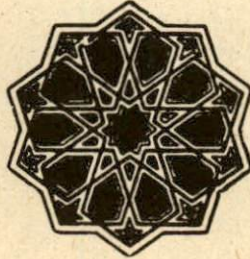

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVIII

Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISBN : 975 - 482 - 446 - 0

ISSN : 1301 - 0522

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>İslâm Medeniyetinin Doğuşu, Batışı ve Yeniden Doğması</i>	1
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Alman Protestan Kiliseler Günü (Anadolu'dan Bir Müslüman Kadın)</i>	37
Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ <i>Kur'an ve Estetik</i>	53
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>La Conception Musulmane Du Repentir Et Les Conditions De Sa Validite</i>	91
Prof. Dr. Nesimi YAZICI <i>Osmanlı Son Dönemi Medreselerinde Fen Bilimlerinin Tedrisatı Konusunda Bazı Düşünceler</i>	109
Doç. Dr. Ethem CEBECİOĞLU <i>Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî'nin Bazı Tasavvufî Kavramlara Getirdiği Metaforik Yaklaşımlar</i>	123
Doç. Dr. İrfan AYCAN <i>İslâm Toplumunda Eğlence Sektörünün Ortaya Çıkışı</i>	155
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR <i>IX. Yüzyıl Endülüüsü'nde Zındıklık Suçlamaları</i>	195
Prof. Dr. Hasan HANEFİ (Çev. Doç. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU) <i>Esbâb-ı Nüzûlün Anlamı Nedir?</i>	225
Doç. Dr. Şevki SAKA <i>İrşad Yolu</i>	233
Doç. Dr. Şevki SAKA <i>Alimlerin Emirlere (İdarecilere) Nasihati</i>	249
Yrd. Doç. Dr. Sabri ERDEM <i>Hegel Üzerine</i>	269
Dr. Niyazi AKYÜZ <i>İslâm 'ın İlk Döneminde, Hz. Muhammed'in Tebliğinin Psiko-Sosyal Temelleri</i>	275
Dr. Niyazi AKYÜZ <i>Dinin Mesajının Sosyo-Kültürel Muhtevası ve İslâm</i>	295

Dr. Şaban Ali DÜZGÜN	
<i>Değişim ve Toplumsal Değişim Şartları</i>	309
Dr. Seyfettin ERŞAHİN	
<i>Meşihat-ı İslamiye'den "Diyaset Rıyaseti" ne: Ziya Gökalp'in Şeyhülislam- lık Tasarısı</i>	333
Dr. Recai DOĞAN	
<i>II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Hareketlerinde Din Eğitim-Öğretimi</i>	361
Dr. Mustafa AŞKAR	
<i>Şeyh Bedreddin'in Varidât-ı ve Şeyh Muhyiddin Yavsi'nin Varidât Şerhi Üzerine Bir Değerlendirme</i>	447
Ar. Gör. Durmuş ARIK	
<i>Çuvaşların Din</i>	453
Ar. Gör. Mahfuz SÖYLEMEZ	
<i>İlk Harici Devlet: Rüstemi'ler (160-297/777-909)</i>	457

KUR'AN VE ESTETİK*

Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ

I- GÜZEL VE ESTETİK

A- Kur'an ve Güzelin Tarifleri:

Konuya basit tarifler veya değerlendirmeler yaparak girmek uygun olur.

Kur'an-ı Kerim, ilâhî kaynaklı kutsal kitap veya vahiy mahsulü, doğruluğunda şüphe olmayan ilâhî kitap.

Güzellik, ilâhî kitapların ve Kur'an-ı Kerim'in yüzyıllardır insana telkin ve tavsiye ettiği, gözler önüne serdiği husus. Kur'an, yaratılışın özünü ve esasını yüzyıllardır insana hatırlatan ilâhî tebliğ manzumesi.

Güzellik, varlığın her unsurunda görülmeyi, hissedilmeyi ve akledilmeyi bekleyen muhteşem düzen.

Kur'an-ı Kerim, aklın ve ruhun imtizacını temin eden ve kalpleri huzura kavuşturan ilâhî müjde.

Güzellik, akılları ve gönülleri fethedecek ve fetheden ilâhî sır.

Kur'an-ı Kerim, güzelliğe götüren ilâhî kılavuz.

Güzellik, keşfedilmeyi bekleyen ilâhî sanat...

B- Estetik Nedir?

Güzel ve güzellikle uğraşan bir ilim vardır. Bu ilim eskilerin "bediyyât" veya "ilm-i bedâyi" dedikleri estetik ilmidir. Bu ilmin verilerine göre, güzel dediğimiz bir tabiat manzarası veya yine güzel bulduğumuz bir sanat eserini estetik olarak idrak eder ve algılarız. Ancak, bu idrak ve algılama hali, *estetik unsur* adını verdiğimiz bu varlık karşısında bir tavır almakla imkân kazanır. Sözü edilen bu tavır alma, *estetik tavır alma* ola-

* Bu makale konunun özelliği gereği, bazı kitaplardan yapılan alıntılarla geniş hale gelmiştir. Okuyucunun, sahamızın dışındaki bilgileri aynen nakletmiş olmamızdan dolayı bizi mazur göreceğine inanıyoruz.

rak tavsif edilir. İnsan güzel karşısında *fikrî, iktisadî, dinî, amelî* ve benzeri şekillerde tavır alır¹.

Bunlardan estetik unsur, günümüzde, sanat eseri olarak değerlendirilmektedir. Bu fenomenolojik bir değerlendirmedir, zira nesnelere ön plana almaktadır. Halbuki, ontolojik (varlık bilimi açısından) değerlendirmede estetik varlık, yaratma olayı ile ilgilidir. Bizim ileride yapacağımız değerlendirmeler de ontolojik açıdan yapılacak değerlendirmeler olacaktır².

Bu durumda, ortaya bir *estetik değer* meselesi çıkmaktadır. Estetik değer nedir? İnsan, varlık hakkında bilgi sahibi olur ve bu bilgisini kendisine göre değerler sınıflamasında kıymetlendirir. O varlığa, *faydalı, iyi, güzel hoş*, v.s. der...

1. Estetik İlminde Güzel:

Güzel bulunması gerekli bazı hususiyetler olmalıdır. Bunlar, cinse ve tipe uygunluk, canlılık ve ifadelilik, şekli olarak da nisbet ve simetri dir. Estetikçilerin değerlendirmelerine göre, *güzellikte matematikî bir nisbet (ölçü)* vardır. Bu husus, bir âhenk veya bir harmoni meydana getirir.

Şekil güzelliği, eşyayı güzel kılan ilkelerdendir. Şekil güzelliği, bir düzeni, bir tertibi, bir âhengi ifade eder³.

Mesela, Eflâtun'a göre, varlık, kusursuz bir düzen, orantılı (nisbetli) ve âhenkli bir bütün olarak idrak edilince, bu bütünün içinde yer alan her fenomen de, yine düzenli ve orantılı (nisbetli) olarak kavranır veya idrak edilir. *İyi* olan şey güzeldir, *güzel* olan da nisbetlidir.

Güzel karşısında farkında olmadan içine girdiğimiz tavır, bizi gerçek dünyasının dışına taşır.

Güzel karşısındaki tavrımız, bir *seyir hali, temaşa* ve nihayet *teemmüle* inkılap eder. Yani, bu tavır, bizi bir *haz* haline dahil eder⁴. Bu estetik tavrıla,

– Güzel bulduğumuz nesne hakkında önceden sahip olduğumuz *bilgiyi* yenileriz.

– Güzel karşısındaki tavrımız (estetik tavır), bizi *hissî bir dünyanın* içine sokar. Yani güzel karşısında duygulanırız. Güzel olan varlıkla ilgilenir, *hissî bir bağ* kurarız.

1. TUNALI, İsmail, Estetik, İstanbul 1979, s.28 vd.

2. Aynı eser, s.60 vd.

3. YETKİN (Suut Kemal), Estetik, İstanbul 1938, s. 60 vd.

4. Aynı eser, s.62.

– Güzel bulduğumuz varlığı benimseriz.

Güzel olarak telakki ettiğimiz varlık karşısındaki tavrımız, yani estetik tavır, bizde *hoşlanma* ve *haz alma* halini ortaya çıkarır. Haz da bizi mesut eder.

2. *Güzelin Fikrî ve Metafizik Tarifleri:*

Estetik ilminin teorisyenleri, filozoflar, düşünürler ve âlimler, *güzeli* şu şekilde tarif ediyorlar: *Güzel, hoş, faydalı, iyi, doğru, hakikat olan şeydir*⁵.

İşte bizim konumuzun nesnesi bu tarifte kendini bulan güzel, özellikle de *doğru* veya *hakikat* olarak tavsif ettiğimiz (nitelendirdiğimiz) güzeldir.

Shaftesbury'e göre, *doğruluk* veya *hakikat* iki anlamda anlaşılmalıdır: a) *Ontolojik*, b) *Ahlâkî*...⁶

Ontolojik mânâda hakikat, varlığın veya kâinatın yapısını ve yapı yasasını, kâinatın âhengini, kanunî yapısını, içini ve ölçüsünü anlamaktır.

Ahlâkî mânâda hakikat veya doğruluk, fazilet ve iyi ile anlaşılır. Shaftesbury'e göre, *en tabîî güzellik, dürüstlük ve ahlâkî doğruluktur. GÜZELLİK*, fazilet ve iyi olandır.

Buna göre, nerede orantı (nisbet) ve düzen (tertip) varsa orada GÜZELLİK vardır.

Leibniz'e göre de, *uyumlu ve güzel olan varlık*, aynı zamanda *iyi bir varlıktır**. Bu varlık, yalnız harici tabîî bir varlık değil, aynı zamanda ruhî bir varlıktır. Zira, ruhî varlıkta da nisbet ve âhenk vardır; o da iyi ve ahlâkî bir varlıktır.

Shaftesbury ve Eflâton gibi filozoflara göre, iyi ve güzel bir ruha sahip olmak, insan mutluluğunun kaynağıdır.

Güzel, iyi ve ahlâkînin timsalidir.

Güzel ile hakikat arasında münasebet vardır. Hakikat veya doğruluk, mantikî değil, metafizik mânâdadırlar. Mesela, M. Heidegger'e göre, güzellikle doğruluk arasında çok sıkı bir bağ vardır. Ona göre, güzel, varlığın bir tür ışıklanışı, aydınlanmasıdır. Hakikat eşyanın hakikatıdır.

5. Aynı eser, s.61-63.

6. Arat (Necla), etik ve Estetik, İstanbul 1987, s.177.

* Bkz. Gökberg (M.) Felsefe Tarihi, İst. 1974. s. 328, 380.

3. Güzel ve Güzellik nedir?

Güzel'in doğru, iyi, faydalı değerleriyle münasebeti vardır. Onun için, güzel bir söz, güzel bir iş, güzel bir eser denir. Güzeli ve güzelliği bir tek tarifle anlatamayız.

Felsefî güzellik: Güzellik fikrî bir nesnedir.

Metafizik güzellik: Güzeli kendini gösterdiği tabiat ve sanatın dışında bir cevher veya öz olarak değerlendirilmesidir⁷. Güzel ağız, güzel çocuk, güzel çiçek, güzelin kendisi değil, ferdi görünüşlerdir. Bunların güzelliğini kavrayabilmek için, güzelin kendisi tanınmalıdır, o da fikrî olarak tanınabilir. Bunun için, Kur'an, önce eşyanın güzelliğine, hissi yöne, sonra onun fikrî yönüne bakmaya çağırıyor.

Tabiat Güzelliği: Tabiat şekilleri, sanat için daima bir modeldir, prototiptir.

Naturalist anlayışların temelinde, tabiatın güzel bir varlık olduğu, taklid edilecek bir numune olduğu düşüncesi yatar.

Diğer taraftan, güzel, mahsusle ma'kulun birleşimidir⁸. Bu yüzden, mantığı, metafiziği, hatta ilmi aşar.

İnsan güzel karşısında şahsiyetinden tamamen soyutlanır, çirkin karşısında kendini beğenmişlik hissine kapılır. Güzel karşısında, insanın şuuru daralır ve derinleşir, fakat zihni ve iradi hayatı âdeta yok olmuş gibidir.

Herkesin kabul ettiği bir gerçek vardır ki, eşyada intizam, tenâsub ve âhenk kanunları yürürlüktedir.

Bunun için, Schiller'e göre, güzel, hayattır, canlının şeklidir. O Sanata, Mutlak Yaratıcı'nın idrakine vesile olan tek faaliyettir. Şair, bu faaliyeti şöyle dile getirir:

Şairin dediği gibi,

Anladım işi sanat Allah'ı aramakmış

Oyun bu, gerisi yalnız çelik çomakmış.

Güzellik, sonsuz olanın sonlu bir şekil içinde mahsusiyetidir (özel olma halidir).

Krans'a göre ise, "her şeyin aslı cevheri Allah'tır. Allah ise haddir, tamdır. Hadd ve tam olan şey güzeldir. Binaenaleyh, Allah'tan başka sa-

7. YETKİN, a.g.e., s.65.

8. ONGUN, Cemil Sena, Estetik, İstanbul tarihsiz, s.3.

natkar ve O'nun sanatından başka sanat yoktur. Sonsuz güzellik Uluhiyettir.

Güzellik, süfliden ulviye doğru muhtelif dereceler içinde sırrî bir değer taşır. Buna paralel olarak, Campenella, güzeli hayrın, çirkini şerrin alâmeti addeder. Ona göre, hayırda, kuvvet, hikmet ve aşk gibi üç vasıf vardır⁹.

Nihayet, Th. Vicher, güzelle alâkalı olarak şu ifadeleri kullanır: "Güzel kâinatın âhengidir"¹⁰. Güzel teorik ve pratik faaliyetlerle alâkalı değil, din ve felsefenin bağdaşmış ve kaynaşmış olduğu ulvî ve sâkin bir âlem, yani mutlak ruh âlemine aittir.

4- Güzel Varlık:

Varlık olarak güzel olanda;

- 1- Nizam, (düzen, tertip),
- 2- Simetri ve uygunluk,
- 3- Belirli bir hudud bulunmalıdır¹¹.

Tabiatta nizam ve, tertib vardır. Muntazam hareketlerde âhenk vardır. Tenâsüb (uygunluk), tam orta olma halidir (Orta ümmet olma hali, bu durumu ifade etmektedir).

Biz, güzeli ve güzelliği ifade edebilmek için birtakım kelimelerden istifade etmeye çalışırız: Zârif, narin, sevimli, muhteşem, fevkalâde, yüce ve benzeri pek çok kelime... Bunlar, güzelin bizde uyandırdığı hislerin tercümanıdır.

Nihayet, hakikat güzeldir. Nitekim, ilmî hakikatler, kâinatın nizamını ve dünyanın ahengini ifşa ederek hakiki bir güzellik heyecanı uyandırmırlar. Astronomik hakikatler de böyledir. Âlim, tabiatı, faydalı olduğu için değil, fakat ondan haz aldığı için mütalaa eder, çünkü tabiat güzeldir.

II- YARATICI OLARAK YÜCE ALLAH'IN ÖZELLİKLERİ

Buraya kadar, estetik ilminden, güzelden ve güzellikten bahsettikten sonra, şimdi de Kur'an-ı Kerim'in güzel ve güzellikten nasıl söz ettiğini, güzelliğin çeşitli şekillerde tezahürü (görünüşi) olan iyi, hoş, hayır, doğru, hakikat, faydalı mefhumlarının (kavramlarının), âyeti kerimelerde nasıl yer aldığını görelim. Böylece sıkıntı, elem, üzüntü ve burukluk için-

9. Aynı eser, s.88.

10. Aynı eser, s.96.

11. YETKİN, a.g.e., s.68.

de bulunan gönüller, güzeli temaşa ve tefekkür ile huzur ve sükûna kavuşsun.

A- YÜCE ALLAH GÜZEL YARATICI'DIR

Kur'an-ı Kerim âyetleri, yaratılışın güzel olduğundan, kâinatın her yönüyle güzellikle dolu olduğundan bahseder ve yaratıcı olarak *Allah'ın "En güzel Yaratıcı"* olduğunu ifade ederler.

"Allah, yarattığı her şeyi **Güzel Yaratıcı'dır**"¹².

Bu âyeti kerime, sanattaki güzelliğin sanatkârdan kaynaklandığına işaret etmektedir. Herhangi bir kusurun olmadığı, güzelliği yaratan, elbette yaratılardan daha güzel olacaktır.

Güzel olan her şey ve o şeydeki güzellik, seyredenî, güzeli yaratana, yapana, sanatkâra gönderir. Ama insan "nisyan ile malüldür", yani unutkanlık hastalığına müptelidir. Sık sık unuttur, eserden müessire, eserdeki güzelliği görerek eseri yapanın ustalığına, sanatkârlığına ve güzelliğine yükselemez. Sadece, güzelliği aksettiren aracıda kalıverir. O zaman, matlub (istenilen husus) hasıl olmaz. İşte, bunun için, Kur'an-ı Kerim sık sık hatırlatmalarda bulunur:

"Fetebarekallahu ahsenü'l-Hâlıkîn (**Yaratıcıların En Güzeli** olan Allah ne uludur)"¹³.

Yukarıdaki âyeti kerime bir başka yerde, Haşr (59) Suresinin 24. âyetinde, daha güzel bir şekilde, daha açık olarak, güzeli güzelle tarif ederek tekrarlar:

"O, vareden, **Güzel Yaratıcı**, yarattıklarına *şekil veren*, en güzel adlar kendisinin olan Allah'tır (Hüvallahü'l-Hâlıkü'l-Bâriü'l-Musavviru, lehu'l-Esmâü'l-Hüsna)..."

Evet, Güzel Yaratıcı ve Güzel Olan'ın yine Güzel Ad'lara sahip olmasından tabii bir şey olabilir mi? Elbette olamaz. Tâ-Hâ (20), 8; A'raf (7), 180 ve İsra (17), 110 âyetleri bu hususu teyid ederler:

"En güzel adlar Allah'ındır"....

Kâinattaki güzelliği temaşa ettirmek için, insana en yakınından, biz-zat kendisinden başlaması tavsiye edilir ve eser ve müessir münasebeti vurgulanır:

12. Secde 32/8.

13. Mü'minun 23/15; Saffat 37/125.

“Size şekil vermiş ve **Şeklinizi de Güzel Yapmıştır**”...¹⁴

Böylece, güzelde olması gereken tenasüb (uygunluk), düzen, şekil güzelliği ve bu güzelliği yapanın güzelliği gösterilmek istenir.

Sonra, **Güzel Yaratan**'ın yaratışındaki güzellik, ulvilik (yücelikle) ile daha da güzelleştirilir ve bu güzelliği tetkik edip görmesi, sonra da geçici güzelliklerden kurtulup esas ve sonsuz güzele yönelmesi lâzım geldiği insana ima edilir:

“Yarattığı her şeyi **Güzel Yaratan**, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra onun soyunu bayağı bir suyun özünden yapan, sonra da onu şekillendirip **Ruhundan Üfleyen Allah**'tır”.

Yaratıcının ruhundan bir şeyler alan insan, bununla yücelik kazanmış ve güzelleşmiştir. Yücelik güzelliktir. Öyle ise, insan iki defa güzeldir: **Güzel Yaratan**'ın eseri olması itibariyle güzel; bir de Allah'ın ruhundan kendisine üflenmiş ve bununla yücelmiş olmasıyla güzeldir.

Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın “**güzel Yaratan Allah**” oluşu, bu defa dış dünya ile zikredilerek, insanın hem kendisinin güzel olduğu, hem de kendisini çevreleyen güzel olduğu bir defa daha vurgulanır; güzelin güzelliğini kazanması veya koruması için nasıl güzel bir ortam vücuda getirdiği anlatılır:

“Sizin için yeri durak, göğü bina eden, size şekil verip de **Şeklinizi Güzel Yapan**, sizi temiz şeylerle rızıklandıran Allah'tır”¹⁶...

Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah'ın, “**güzel Yaratan**”, “**yaratıcıların En Güzeli**” oluşunu “*Yaratılıştaki Düzenin Bulunduğunu*” belirterek ifadelendirir: Furkan (25), 2; Rahman (55), 7; Mülk (67), 3-4. âyetleri vb. bu düzene işaret ederek onun ortaya çıkardığı güzelliği keşfetmek için insanı davet ederler. Esasen, bu güzellik, modern ilimler sayesinde, günbegün keşfedilmekte, insanın bilgisine sunulmaktadır. Bunlardan bazılarını ilerde göreceğiz.

B- YÜCE ALLAH ŞEKİL VEREN YARATICI'dır:

Güzelde bulunması gerekli görülen, nizam, simetri, uygunluk ve muayyen hudud, güzelin şeklini meydana getirirler. Bu üç unsur, en güzel tarzda, insanda mevcuttur. Gerçekten insanda, kesik, düz, dolayısıyla köşeli bir taraf yoktur. Zira yuvarlak ve yumuşak çizgi ve hareketler sevim-

14. Tegabün 64/3.

15. Secde 32/7-9.

16. Mü'min 40/64.

lidir. İnsanın şeklinde de müşahede edilen, onun şeklini güzelleştiren bu yuvarlak ve yumuşak görünümdür. Kur'an bu hususu belirtip şöyle demektedir:

“Allah, onu yaratıp şekil vermiştir”¹⁷.

Yüce Allah, sadece, insana şekil vermemiş, onu çevreleyen her şeye de güzel bir şekil vermiştir:

“Ey inkârcılar, sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa göğü yaratmak mı? Ki onu Allah bina edip yükseltmiş ve şekil vermiştir”¹⁸.

Allah'ın şekillendirmesi ve güzelleştirmesi her şeyi kaplamaktadır. Çünkü O, bir âyeti kerime'de “Rahmetim her şeyi kuşatmıştır” buyurmaktadır. İşte bu rahmet, bizi tasallutu altına alıp, kendi istekleri doğrultusunda ve ekseriyetle de kural dışı isteklere meylettiren nefse de şamil olmuştur:

“Nefse ve onu şekillendirene, sonra ona iyilik ve kötülük kabiliyetini verene...”¹⁹

Bu âyetlerin bildirdiği vechile, yaratılış sanatındaki güzellik, gerçek mânâda bu güzeli yaratana yönelmekte ve Mutlak Güzelliğin sadece Yüce Allah'a ait olduğu billurlaşmaktadır.

C- YÜCE ALLAH ÖLÇÜLÜ YARATANDIR:

Şüphesiz, şeklin güzelliğini gösteren, güzel olanda şeklin güzel olmasını temin eden, nizam, simetri, tenasüb (uygunluk) ve muayyen hudud gibi hususları gösteren şey, ölçüdür. Şekiller, belirli ölçüler içinde birleşirlerse ortaya güzel çıkar. Daha önce ifade ettiğimiz gibi nisbetin bulunduğu varlıklar güzeldir.

Yaratanların En Güzeli olan Yüce Allah, kâinattaki bütün varlıkları öylesine bir nisbet içinde ve öylesine fevkâlade bir ölçü içinde yaratmıştır ki, gören gözler, idrâk eden akıllar hayretler içinde kalmakta ve Yaratıcı'nın bu güzel tanzimi karşısında huşu ile eğilerek secde etmektedir. Şimdiye kadar hiç kimse bir uygunsuzluk tesbit edememiştir. Esasen böyle bir iddiaya sahip kişinin olması da imkânsızdır. Çünkü, Kur'an-ı

17. Kıyamet 75/38;; Sa'd 38/72; Secde 32/9; A'lâ 19/2; Hicr 15/28; İnfitar 82/7; Kehf 18/37.

18. Naziat 79/27-28.

19. Şems 20/7-8.

Kerim, bir kusur bulması için insana meydan okumuş ve insanın asla ve katiyen kusur bulamayacağını beyan etmiştir²⁰.

Sözü edilen ölçünün kâinattaki varlıklarda nasıl gerçekleştiğini anlatma hususunda konunun mütehassısı olmadığımız gibi, zaman da buna müsait değildir. Ancak, mütehassısların kitaplarda bildirdiği ölçülerden bazılarını birer misal olarak belirteceğiz:

Güzelliğin temel kanunlarından biri ölçüdür. Bir başka ifade ile güzel olanda bulunan nisbet veya orantıdır. Kâinattaki her şey bir ölçüye göre yaratılmıştır. Fizik, kimya, astronomi, biyoloji ve daha pek çok ilim bu hususu her gün teker teker gözler önüne sermektedir. Bu ilimlerin kitapları okunduğu zaman belirtilmek istenen husus açıkça görülür.

Şimdi biz, bu hususu ifade eden kitaplardan iktibasta bulunmak suretiyle, Kur'an-ı Kerim âyetlerinin ilim tarafından nasıl teyid ve tekid edildiğini (doğrulandığını) sadece birer misalle göstermeye çalışacağız.

“Her şey bir ölçüye göre yaratılmıştır, düzenlenmiştir”²¹.

Kur'an-ı Kerim'in bu hükmünü ünlü fizik bilgini ve ışık, optik, mercekler ve mekanik konularındaki üstün buluş ve kanunları bugün de aynen geçerli olan Newton tarafından “yerçekimi kanunu” ile gözler önüne serilmiş, kâinatın yaratılışının bir tesadüf eseri olmadığı, aksine Hakîm, Kâdir ve Müdebbir bir Zat tarafından düzenlendiğini isbat etmiştir.

Buna göre, Genel Yerçekimi kanunu şu şekildedir:

Her cisim, diğer bir cismi, kütleleriyle *doğru orantılı (ölçü)*, aralarındaki uzaklığın karesiyle *ters orantılı (ölçü)* olarak çeker”.

“İki cisim birbirine ne kadar yakınsa, çekim kuvveti de o kadar büyür, ne kadar uzaksa, çekim kuvveti de o kadar azalır (uzaklığın karesi ile ters orantılı). Cismin kütlesi ne kadar fazla ise, çekim kuvveti de o kadar fazla olacaktır.

Bu kanun, bütün gök cisimlerinin, güneşin, ayın, yıldızların yörüngelerinde nasıl hiç şaşmadan, birbirine çarpmadan dolaştıklarını, ayın dünyaya çarpmayacağını, ancak dünyadan da uzaklaşamayacağını açıklar.

20. “Hükümlerinde elinde olan Allah Yücedir ve O, her şeye Kâdir'dir. Hanginizin daha iyi işlediğini belirlemek için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O güçlüdür, bağışlayandır. Göklere yedi kat üzerine yaratan O'dur. Rahman'ın bu yaratmasında bir düzensizlik bulamazsın. Gözünü bir çevir bak, bir çatlak görebilir misin? Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz umduğunu bulamayıp yorun ve bitkin düşer”... (Mülk 67/1-4).

21. Furkan 25/2.

Özetle, en küçük cisimden en büyük cisme kadar her şeyin birbirine bağlı, kopmadan, ayrılmadan, çözülmeyen kalabilmelerini bu kanunla açıklıyoruz”²².

Bugün, çekirdek fiziğinde, elektronların atom çekirdeği üzerine niçin düşmedikleri, yine çekim kanunu ile açıklanıyor.

Kur'an-ı Kerim, bir başka âyeti kerimede, kâinattaki düzeni, yani ölçüyü tekrar ederek insanlara bir bakış açısı getiriyor. Bu ölçünün ne olduğunu bulmaya ve bu düzenin nasıl gerçekleştiğini anlamaya ve çözmeye çağırıyor:

“Allah her şey için bir ölçü varetmiştir”²³.

Bakınız ilmin erbabı açıklamasıyla bu ayetlere nasıl ışık tutuyor.

“Yakın semanın bütün gök cisimleri hesaba dayalı bir “ölçüye” göre yaratılmışlardır. Güneşin ve bütün gezegenlerin çapları, yoğunlukları, kütleleri, uzaklıkları ve hızları belirli bir planlamaya göre önceden hazırlanmış olmalıdır. Belirli kanunların ve prensiplerin mekanikteki şaşmaz denklemleri çok önceden planlanmış olmalıdır.

Bütün gezegenler gibi, dünyamız da küre şeklindedir. Bir yanda güneş, öbür yanda ise dünyamız. Dünyanın güneşe bakan kısmı “gündüz”, arka tarafı ise “gece”. Dünyanın yarısı aydınlık, diğer yarısı karanlıkta bulunuyor. Bu halde gecenin üstünde gündüz örtülüyor. Ancak, bu durum devamlı olmuyor. Dünya eksenini etrafında da döndüğü için bir müddet sonra gece, gündüz oluyor, gündüz ise geceye dönüşüyor. Şimdi durum değişmiş, gündüz de gecenin üstüne sarılmıştır. Bu durum, ancak ve ancak dünyanın küre şeklinde olması ve kendi eksenini etrafında dönmesi şartı ile mümkündür.

Bu düzenleme yalnız dünyamız için değil, bütün gezegenler için de geçerlidir. Çünkü bütün gezegenler, hem küre şeklinde, hem kendi etrafında döner şekilde yaratılmışlardır”²⁴.

Güzelliğin temel şartlarından birisinin ölçü olduğunu biraz önce ifade etmiştik. Bu husus, musikiden mimariye kadar bütün sanat dalları için de geçerlidir. Mesela, havanın titreşiminden meydana gelen sesin titreşimleri düzensiz olursa, ses bir gürültüden ibaret kalır. Eğer titreşimler düzenli ve belli zamanlarda ortaya çıkan bir hal alarak muayyen bir ölçü ve tabii akışa uygun şekilde sürüp gitmeye başlarsa, sesin de musiki nağmesi özelliği kazandığı farkedilir. Besteler de böyledir.

22. TAŞKIN Tuna, Uzay ve Dünya, İstanbul 1982, s. 71.

23. Talak 65/3.

24. TAŞKIN Tuna, a.g.e., s. 107.

Bu konuda yazılmış kitaplara bir göz atalım.

“Ölçülü yaratılmış olmak”tan ileri gelen güzelliğe biyolojik dünyasından pek çok misal verilebilir. İlk olarak “güzelliğin sembolü” addedilen çiçekleri inceleyelim. Bunun için “Fibonacci sayı dizisi” adı verilen bir sayı serisini bilmek gerekir. Bu seride her sayı kendinden önce gelen iki sayının toplamına eşittir:

$$F = 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, \dots^{25}$$

“O”nun katında her şey bir ölçüye göredir”²⁶.

İşte ölçünün bulunduğunu ifade eden ayet ve işte bilimin ölçü ile ilgili açıklaması:

“En zarif çiçeklerden olan menekşe, papatya ve benzerleri bu yönden tetkik edildiğinde, onların orta bölümlerini teşkil eden kısmın, sağa ve sola doğru yönelmiş Fibonacci serisine uygun sayıda elemanlar ihtiva eden spirallerden meydana geldikleri görülür. Aynı hususiyet, ananas ve çam gibi bitkilerin tohum kısımlarında da mevcuttur. Pızalı matematikçi Leonardo Fibonacci, bitki yapraklarını incelerken, başlangıç noktası olarak aldığı ilk yaprağın tam üzerine gelen ve onunla aynı pozisyona sahip olan ikinci yaprağa ulaşabilmek için bitki sapının ekseni etrafında kimi zaman bir, kimi zaman üç, kimi zaman da beş dönüş yapmak gerektiğini farketmişti”²⁷.

Yaratıcıların en güzeli, yarattığı unsurlardaki güzelliği müteaddid defalar vurguluyor ve bu güzelliğin varlığına dikkatleri çekiyor:

“Biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır”²⁸.

Şimdi modern biyolojiye müracaat ederek bu güzelliğin, tıpkı ayçiçeğinde olduğu gibi, diğer bitkilerde nasıl belirdiğini alıntı bir iki misalle görelim.

"Karaağaç ve ıhlamur ağaçlarında her yaprak, bağlı bulunduğu daldan, karşısındaki yaprakla arasındaki açı 180 derece olacak şekilde çıkar. Böylece, referans noktası olan yaprağın tam karşısındaki yaprağa varmak için 1/2 dönüş kâfi gelir. Kayın ağacında ise, müteakip yapraklar 120 derecelik açılarla sıralandıklarından, yapraklar arasında 1/3 dönüşlük mesafe bulunur. Yine yapraklar arası açı münasebetiyle, elma ve meşede 2/5, ladin ve çoban püskülünde 3/8, karaçamda ise 5/13'lük dönüşlerle bir yapraktan diğerine ulaşılabilinmektedir. Bu kesirlerin pay ve paydaları kendi aralarında birer Fibonacci dizisi teşkil etmektedir.”²⁹

25. BOZER Fuat, YILDIZ, Mustafa, İNAL, İhsan, YILMAZ Türkay, Evrim Anaforu ve Gerçek, İzmir 1986, s. 521.

26. Ra'd 13/8.

27. Aynı eser. Ayrıca bkz. Selim (Hüseyin), Bitkilerin Esrarı, İstanbul 1986, s. 66.

28. Kamer 54/49.

29. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 523.

Yosunlarda, lahana gibi taş yapraklı bitkilerde ve ayçiçeğinde de benzer hususiyetlere rastlanır. Mesela, Oxford Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada, 50 cm. çapındaki dev denilebilecek bir ayçiçeği başında 377 adet çekirdeğin 144 spiral dönüş yapacak şekilde dizildiği bulunmuştur.

Bir ayçiçeği tarlasındaki bitkilerin baş kısımlarının ortalama çapı 13-15 cm. kadar olup; bu büyüklükteki bir bitkide 34 yay bir yöne (mesela sağa) 55 yay ise zıt yöne (sola) doğru yönelmiş durumdadır. 34 sayısının 55'e oranının 0,618 oluşu acaba tesadüf müdür?³⁰.

Kenarlarının nisbeti 0,618 olan şekiller, mimaride en dayanıklı yapı biçimleri olarak kabul edilmektedir.

İlâhî ölçü ve güzellik sadece bitkilerde kendini göstermez. Ama yüzlerce binlerce varlıkta müşahade edilir.

Tabibleri hayran bırakan, sindirim sistemi gibi olağanüstü bir mekanizma ile işleyen insan bedeni de dıştan içe çeşitli ölçülerin ve buna bağlı olarak güzelliklerin bulunduğu yerdir.

Tekrar bu konuda yazılanlara bakalım:

“Ölçülü yaratılmış olmak”tan ileri gelen güzellik, şüphesiz yeryüzünün en mükemmel yarattığı olan insanda zirveye ulaşmaktadır. Viola, pek çok sayıda şahsın vücut bölümlerini ölçerek elde ettiği ortalama değerleri bir heykeltraşa vererek, bunlara uygun bir heykel yapmasını istemişti. Bu ölçülere göre yapılan heykelin çok güzel, ahenkli ve ritmik olduğu görülmüştü. Ayrıca, klasik Yunan heykellerinde yapılan ölçümlerin de, Viola'nın çalışma neticelerine milimi milimine uyduğu tesbit edilmiştir.

İnsanın anatomik yapısı, bazı prensip veya kaidelerle ifade edilebilen mimarî bir esere benzetilebilir. Bu düşünceden hareket eden araştırmacılar, insan yapısına ait ölçü ve nisbetleri birtakım “formüllerle” ifade etmeye çalışmışlar ve bazı sabit değerler aramışlardır. Elde ettikleri sabitlerin ışığı altında da insanın anatomik yapısında bazı değişmez kaideler olduğunu ortaya koymuşlardır. Tıbbın babası olduğu iddia edilen Hippocrates'den günümüze kadar ortaya atılan bu kaidelerde değişik sabiteler kullanılarak anatomik yapı formüle edilmiştir. Bugüne kadar farklı araştırmacılarla, baş, yüz, el, ayak, omurga, el orta parmağı uzunlukları ve el genişliği gibi değişik yapılar “birim uzunluklar” olarak kabul edilip, öteki vücut bölümleri ve bütün vücut uzunluğu bu birim uzunluklar cinsinden ifade edilmiştir.

30. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 524.

En çok kullanılan birim uzunluk, başın ölçüsüdür. 1577 yılında Ludovico Dalce adlı san'atçı tarafından yazılan "Resmin Diyalogu" adlı eserde, vücudun 8 baş uzunluğunda olduğu belirtilmiştir. Bu ekoldekiler "çene ucu-meme başı, meme başı-göbek, göbek-symphysis pubis, symphysis pubis-uyluk ortası, uyluk ortası-diz, diz-bacak ortası ve bacak ortası-ayak tabanı" arası hep birer baş uzunluğu kadar olduğunu ortaya çıkarmışlardır³¹.

İki âyeti kerimeyi zikrederek ve bunlara da bir misal vererek ölçü meselesini burada kesmek lâzımdır.

"O, yaratıp şekil vermiştir. O, her şeyi ölçüyle yapıp doğru yolu göstermiştir"³².

"Allah her şeyi yaratmış ve bir ölçüye göre düzenlemiştir (ve halaka külle şeyin fe gaddarahu takdiran)"³³.

Kur'an-ı Kerim'in söylediği bu ölçünün insandaki örneklerinden biri kitaplarda şöyle açıklanıyor:

"Yüzümüzde yer alan organların ölçüleri arasında da bir tenasüb mevcuttur: Yüz uzunluğu üç eşit kısma ayrılır: "Saçın başlangıç sınırı ile kaşlar arası (alın)", "kaşlarla burun tabanı veya delikleri arası", "burun tabanı ile çene ucu arası" uzaklıklar hep birbirine eşittir. Kulak kepçesinin uzunluğu açık ağız uzunluğu kadardır. Burun tabanının genişliği ve gözler arası uzaklık, ortalama olarak göz uzunluğu kadardır. Kulak ile burun arası uzaklık ise, el orta parmağı uzunluğu kadar olup, el uzunluğu yüz uzunluğuna eşittir.

İnsan vücuduna ait bütün bu anlatılan estetik ve anatomik kaideler, onun yaratılışında eşsiz bir ahengin hakim olduğunu ispatlarken, bu anatomik nisbetler, ayrıca, bize insan güzelliğinin dayandığı esasları izah eder. Bütün bu esasları tanzim eden Yaratıcı ne büyüktür"³⁴.

Ve nihayet, "Yağmur gökten bir ölçü içinde iner"³⁵.

III- TABİATTA GÜZELLİK VE KUR'AN-I KERİM

Kâinatı ve insanı en güzel şekilde yaratan, Yaratıcıların en Güzeli Yüce Allah, belirtilen ölçüleri tabiata zerre zerre nakşetmiştir. O'nun sanatının nakışlarını bulup çıkarmak, bundan zevk almak insana düşen bir görevdir.

31. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 526.

32. A'lâ 87/3.

33. Furkan 25/2.

34. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 529.

35. Mü'minun 23/18; Zuhuf 43/11.

İşte, Kur'an-ı Kerim'in bu güzelliklere işaret eden âyeti kerimeleri ve onları teyid eden ilmî hakikatlar:

“Yeryüzünü *tanzim eden* O'dur”³⁶.

Bu ifade, yaratılışla ilgili bir gerçeğe işaret etmektedir. İnsanoğlu, bugün kâinatın yaratılışıyla ilgili bir çok hipotezler ileri sürmektedir. Onlara çok kısa olarak bir göz atalım:

A- Yaratılışta Güzellik:

BİG BANG teorisi: Kâinatın, küçük bir cisim iken büyük bir patlama ile genişlemeye başladığını iddia eden teori şöyle açıklanıyor.

“Başlangıçtaki kâinat maddesinin sahip olduğu yoğunluk oldukça mühimdir. Yoğunluk, şayet takdir edilen değerden fazla olsaydı, atom altı parçacıklarının birbirlerini çekme kuvveti sebebiyle kâinat genişleyemeyecek, tekrar küçülerek eski halini alacaktı. Eğer yoğunluk takdir edilenden az olsaydı, o zaman da kâinatın çok daha büyük bir hızla genişlemesi sebebiyle, atom altı parçacıklar belki de birbirlerini çekip yakalayamayacaklardı. Bu durumda ise, şu anda var olan madde âlemi mevcut bulunmayacaktı. Yapılan hesaplamalar, kâinatımızın başlangıcında takdir edilen yoğunluk ile var olmasına ve genişlemesine mani olacak yoğunluk arasındaki farkın, yüz trilyonda birden çok az olduğunu ortaya koymaktadır. İlim adamları, yaratılıştaki bu hassas mizanın temininin, bir kalemi, sivri ucu üzerine, birkaç milyar yıl sonra da o halde kalabilecek şekilde yerleştirebilmekten çok daha zor olduğunu söylemektedirler. Üstelik, kâinatımız genişledikçe, bu denge daha da hassaslaşmaktadır”³⁷.

Araştırmacılar, kâinatın başlangıcında birbiriyle uyuşan yani belli oranlarda helyum ve oksijen atomlarının önce yaratılmış olabileceklerini söylüyorlar. Yıldızların ve nübülozların varlığı için bu iki madde elzemdir.

Tabii, bu ifadelerin doğruluğu, varlığın şimdiki ahenge ulaştığı andan itibaren, onun hareket ve fonksiyonları durumu itibariyledir. Yoksa insanoğlu, zaman ve mekânsızlığı kavrayamadığı gibi, ilk yaratılış kuşağında cereyan eden haller hakkında hüküm vermeye de mezun değildir.

B- Canlı Varlıklarda Güzellik:

Tabiattaki bu düzene bir iki küçük misalle tekrar işaret edelim ve güzelliğin nasıl tecelli ettiğini anlamaya çalışalım.

36. Ra'd 13/3

37. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 20.

“Şimdiye kadar pek az anlayabildiğimiz bir başka husus da yağlama-daki sırdır. Normal sıhhatli insanlarda mafsallar asla rijid değildir, yani gayet esnektir. Üzerine 70 kg. kadar bir yük bindiği halde ayak bileği esnek bir şekilde hareket edebilmektedir. Bugün mühendisler, hareketli yüzeyler arasındaki sürtünme katsayısını 0,1'e indirebilseler, bundan büyük bir memnuniyet duyacaklardır. Kendi kendine yağlama yapan özel bir plastikte bile bu katsayı 0,5'dir. Halbuki hayvanların mafsallarında bu değer 0,1'den daha küçüktür.

Aynı cümleden olarak, gemileri projelendiren mühendisler, vücutlarının dış yüzeylerini, insanların uyguladıkları yağlama usullerinden çok daha üstün bir şekilde yağlayabilen, yunus balıklarının bu kabiliyetleri karşısında hayranlık duymaktadırlar³⁸.

“Bir kısım hidrojen ile bir kısım oksijen karıştırılırsa, netice oksihidrojen gazı olur. Eğer karışıma bir kibrit çakılırsa infilâk ederek bu iki gaz kimyevî olarak birleşir ve suyu meydana getirir. Fakat bu iki gazın birbiriyle reaksiyonu, onları ateşlemeksizin, sadece platin siyahı denilen bir maddeyi ilave etmek suretiyle de meydana getirilebilir.

Araya giren böyle maddelere katalizör adı verilir. Kimyagerler ekseriya bu maddeleri lâboratuvarda veya endüstride kimyevî hadiseleri hızlandırmak için kullanırlar. Platin bu maksatla kullanılan katalizörlerden sadece birisidir. Bunlar olmaksızın, çağımızdaki kimya teknolojisi imkânsız olurdu. Katalizörlerin kullanımına pek çok misaller verilebilir. Mesela muayyen bir miktarda hidrojen peroksit (H₂O₂) bir katalizör olmaksızın ısıtıldığında zamanla hidrojen ve oksijen bileşenlerine ayrılır³⁹.

1- Biyolojik Haberleşme:

“Bitkilerin kimyagerlerden birçok bakımlardan üstün olduğunu belirtmeye lüzum yoktur. Sadece onların hava ve sudan glüköz yapma kabiliyetinde olduklarını düşünmek yeter”.

“Meyve yetiştiricileri, elmaların depolanması ve nakli sırasında önemli bir buluş yapmışlardır. Son çıkan mahsul, henüz olgunlaşmadan toplanır ve nakil için ambalajlanırsa, ancak uzunca bir zaman sonra ermektedir. Fakat ilk alınan olgunlaşmış elmalarla birlikte ambalajlanırsa olgunlaşma zamanı oldukça kısalmaktadır. Öyleyse, ilk olgunlaşan elmalar, daha sonra gelen ham meyvelerin daha erken ermesini sağlamaktadır. Bunun için, bu iki cins meyvenin birbirine temas etmesi bile gerekmemektedir. O halde, bu karşılıklı tesir nasıl olmaktadır?”⁴⁰.

38. MUSLU (Y.), Ekoloji, İstanbul 1983, s. 62.

39. Aynı eser, 63.

40. Aynı eser, s. 64.

“Kapalı hacimler içinde çiçek yetiştirenler, aynı türün farklı numunelerinin aynı gün çiçek açtığına şahit olmaktadır. Gerçekten, daha sonra gelen tomurcuklar, daha hızlı gelişerek diğeri ile aynı zamanda çiçek açmaktadır. Aynı zamanda çiçek açmak, bitkilerin polenlerinin böcekler tarafından taşınmasını kolaylaştıracağı için pratik bir husustur. Fakat ayrı saksılarda bulunan çiçekler, tomurcuklarının gelişmesini karşılıklı olarak nasıl anlamaktadırlar?”⁴¹.

2- Biyokimyada Güzellik:

“Bu harpte optik, akustik, elektrik ve benzeri muharebe veya ulaşım vasıtalarından söz edilemez. Buna mukabil, karşılıklı tesirler kimyevî tabiiyettir. Hatta elma depolanması ve yarı saksılarda bitki yetiştirilmesi misallerinde, arada kökleriyle temas kurabilecekleri bağlayıcı bir toprak parçası dahi yoktur. Bu sebeple, bu kimyevî tesirlerin bir sıvı ortam içinde olması mümkün değildir. O halde, ilgi çekici bu hadiseyi meydana getiren, gaz halindeki bir ortam olmalıdır. Gerçekten de olgunlaşan elmaların, diğer bitkilere kuvvetli olarak tesir etme gücünde olan az miktarda etilen gazı neşrettiği keşfedilmiştir. Son elma mahsulü, depo edildiği yerde bu gazın tesiriyle olgunlaşır ve mesela taze fasulye bitkisi, elma ağaçları altında normalden daha yavaş, büyük, fakat daha kuvvetli olur”⁴².

3- Eko Sistemde Güzellik:

“Kimya ilmi de gelişmesini, Allah’ın, bir çok şeyin numune ve asıllarını büyük kâinat kitabında yazmış olmasına borçludur. Kimyacılar, az bir miktarını elde etmek için lâboratuvarda yıllar boyu uğraşılması gereken karmaşık kimyevî maddelerin bitki ve hayvanlarda kolaylıkla ve çok miktarlarda nasıl yapılabildiğine hâlâ hayret etmektedirler”⁴³.

“Tabiatta hiç bir şey israf edilmemektedir. Bitkilerin yaratılışından bu yana, hatta bir görüşe göre 400 milyon yıldan beri tabiatta hüküm süren geri devir (recycling) ve yeniden kazanma (regeneration) mekanizmalarını insanoğlu ancak yirminci yüzyılda fark etmiştir. Oysa, bunlar bitkilerin yaratılış tarihi kadar eski olan ve en küçük bir aksamaya meydan verilmeksizin işletilegelen ameliyelerdir.

Tabiatta canlı hayatını devam ettiren iki büyük devir mekanizması vardır: hidrolojik devir ve biyolojik devir.

Hidrolojik devirde, tabiatta mevcut belirli bir su kütlelerinin hiç israf edilmeden yer ve gök arasında devamlı bir dolaşım halinde olduğu görü-

41. Aynı yer.

42. Aynı yer.

43. Aynı eser, s. 61.

lür. Yağmur, kar, dolu şeklinde yeryüzüne inen su, burada toprak tabakasının üstünde veya yeraltında dolaştıktan, nehir ve göller halinde denize kavuştuktan veya çeşitli kaynaklar halinde yeryüzüne çıktıktan sonra buharlaşma suretiyle tekrar atmosfere döner. Bu suyun bir kısmı da bitki, hayvan ve insan vücutlarında pek çok hayatî faaliyete iştirak ettikten sonra terleme yoluyla doğrudan, boşaltım yoluyla da dolaylı olarak havaya karışır. Böylece devre tamamlanmış olur. Bu devridâim güneş enerjisiyle çalışmaktadır"⁴⁴.

C- Astronomi ve Göklerdeki Güzellik:

I- Arz ve Sema:

Bugün jeoloji ilmi, dağların yerküresindeki mağma tabakasının ve denizlerin dengesinin temininde dağların rolünün fevkâlade önemli olduğunu ifade ediyor.

Diğer taraftan, dağların tabiata verdiği güzellik herkesin zihinlerinde mevcuttur.

İşte âyeti kerime:

"Orada yüksek yüksek, sabit dağlar varedip size tatlı sular içirmedik mi?"⁴⁵.

Yeryüzü sadece üzerindeki tabiî güzelliklerle harikulâde değil, ama bizzat kendisinin kâinattaki seyriyle de akıllara durgunluk verecek bir güzelliği gösterir. İçinde bulunduğu düzen, ne kadar ince, ne kadar dakik, ne derece ince düşünülmüş bir nizamdır.

"Tan yerini ağartan, geceyi dinlenme zamanı, güneş ve ayı vakit ölçüsü kılandır. Bu, güçlü olmanın, bilen nizamıdır"⁴⁶.

Bu konu ile ilgili olarak ilmin verilerine kulak verelim ve nizam, bilim tarafından nasıl isbatlanıyor görelim!

"Dünyamızın güneş etrafında bir tam dönüş yapması için geçen süreyi bir yıl olarak biliyoruz. Bunun için dünya, bir saneyide 30 kilometrelik bir hızla yörüngesinde hareketlidir. Bir saniyede 30 kilometrelik yol alan dünyamız, uzayda bir yılda tam 950 milyon kilometre yol kat ediyor. Güneşle dünya arasındaki mesafenin 150.000.000 kilometre olduğunu da belirterek hep beraber bir küçük model yapalım"⁴⁷.

44. Aynı eser, s. 20.

45. Mürselat 77/27.

46. En'am 6/96-97.

47. TAŞKIN Tuna, Uzay ve Dünya, s. 17.

Dünya kendi ve güneş etrafında dönmeseydi gece ve gündüz olmazdı.

Bugünkü hızından daha *süratli* dönseydi her şey fezaya dağılırdı.

Daha *yavaş* dönseydi sıcak ve soğuk, canlıların mahvına sebep olurdu.

Dünya, güneş etrafında eliptik bir yörüngede, eğik olarak hareket etmeseydi *mevsimler* olmazdı. Dünyanın ekvatoru ile yaptığı açı 23 derece 27 dakikadır. Bu eğiklik çok önemlidir.

Havadaki oksijen %20 yerine %50 oranında olsaydı pek çok cisim alevlenip yanardı. Oksijen oranı *daha az* olsaydı canlılar toprak olurdu.

Yer tabakası şimdi olduğundan birkaç kadem daha yüksekte olsaydı karbondioksit oksijeni emer, bitkilerin hayatı sona ererdi.

“Yeryüzünü döşeyen, yollar açan, çift çift bitkiler yetiştiren Allah’tır”⁴⁸.

Biyoloji âlimleri gibi astronomi alimleri de, âlemde mevcut ölçüye yani güzelliğe bakın nasıl işaret ediyorlar.

“Arzımız, kendi ekseni etrafında, uzayda kocaman bir top gibi kendisini çepe çevre kuşatan atmosferle birlikte çılginca fırl fırl dönüyor. Ayrıca, hiç bir sürtünmeye, dirence, çarpışmaya uğramadan güneş etrafındaki yörüngesi boyunca saniyede 30 km’lik bir hızla yol alıyor.

Gezegeneğimizin güneş etrafındaki eliptik bir yörüngede hareket etmesinden mevsimler meydana gelir. Bu hareketin sonucunda arz, bir yıl içinde 936 milyon kilometre yol alır.

Dünyamızın kendine özgü on iki hareketi bulunduğunu ve bunların ölçülü yaratılmış olmanın sonucu gerçekleştiklerini ilgili kitaplardan okumak insanı hayrete düşürmektedir⁴⁹. Aynı kitaplarda ifade edilen şu düzene bir bakalım:

“Dış görünüşü ile dünya, dörtte üçü suyla, dörtte biri de kıtalarla kaplı ve üzeri yaklaşık 100 km kalınlığında bir hava tabakası ile çevrili bir gezegendir. Hava tabakasına atmosfer, su örtüsüne hidrosfer ve katı tabakaya da litosfer denir. Ancak son yıllarda biyosfer olarak isimlendirilen ve bütün canlıları da içine alan teorik bir tabakanın da varlığı kabul edilmiştir.

48. Tâ-Hâ 20/52-53.

49. Bkz. TAŞKIN Tuna, Uzay ve Dünya, s. 53-54.

Biyosfer, toprak üstünde ve altında yaşayan her çeşit irili ufaklı hayvan, bitki ve bakterilerle, deniz yüzeyi ve dibindeki bütün canlıları, hava içindeki mikro organizmaları da içine alır. Böylece, biyosfer, insanın da dahil olduğu, yaşayan, üreyen, birbirinin gıda ihtiyacını karşılayan ve ölünce de kalıntısı yine işe yarayan canlılar âleminin bütün özelliklerini, münasebetlerini ve gelişmesini inceleyen dinamik bir ilim dalı olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan bakıldığında atmosfer, hidrosfer ve litosfer tabakalarının, biyosfersiz olarak hiç bir mânâ taşımadığı gerçeğine de ulaşır. Bir başka anlatışla, ilk üç cansız tabakanın biyosfere her yönden yardım ve hizmetleri ile canlılar için gerekli olan vasatı sağlayabilmek ve devam ettirmek için karşılıklı bağlantıları son derecede önem kazanır.

Atmosfer, çeşitli gazların karışımından meydana gelen, kimyaca renksiz, kokusuz ve tatsız bir tabakadır. Canlılar için gerekli olan en ideal ısı dağılımını, su ihtiyacını, nihayet nefes almak için muhtaç olduğumuz oksijeni ve yeryüzünün her m²'sine yaklaşık bir kilogramlık bir kuvvetle etkilediği basınç değerini bu tabaka sağlar. Atmosferin kütlesi 5×10^{15} ton kadar olup, bu değer, yer kütesinin ancak milyonda biridir"⁵⁰.

Yaratıcıların En Güzeli Allahu teala yeryüzünün güzelliğini, gece pırl pırl parlayan yıldızlarla mükemmelleştirmiştir.

"Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk"⁵¹.

Astronomi bilimi, bu âyeti kerimeye şöyle bir açıklama getiriyor:

"Bugün kâinatta, birbirlerinden korkunç hızlarla uzaklaşmakta olan 100.000.000.000 galaksinin bulunduğu tahmin edilmektedir. İki galaksi arasındaki mesafe, yaklaşık olarak 10^{19} km kadardır. Yarıçapları 10^{17} km olan ve içlerinde 10^{11} yıldız barındıran bu yıldız adalarına rağmen, kâinat yine de oldukça boş sayılır. Böyle demekle galaksiler arası bölgelerde hiç bir şey bulunmadığını söylemek istemiyoruz. Çünkü yıldızlar arası vasatın cm³'ünde yaklaşık 1 atom mevcuttur.

İçinde bulunduğumuz samanyolu galaksisi, 100 milyar galaksiden sadece biridir. Samanyolumuz, spiral galaksiler grubuna girer. Yandan görünüşü, üst üste konmuş bir çift tabağı andırır. İki sarmal kolunun uç noktaları arasındaki mesafeyi ışık, 100.000 senede alabilmektedir. Güneşin samanyolu merkezi uzaklığı ise 3.09×10^{17} km veya 3.26×10^4 ışık yılıdır. Bir ışık yılı, ışığın bir senede aldığı yola eşittir.

Müşahedeler, galaksilerin kainattan düzenli bir şekilde dağıldığını göstermektedir"⁵².

50. Aynı eser, s. 55

51. Fussilet 41/12.

52. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 30-31.

Bir başka âyeti kerime bu güzelliği tekrar ediyor:

“Yakın göğü kandillerle donattık”⁵³.

Bunun için şair,

“Yıldızlı semalardaki haşmet ne güzel şey...”

diyor. Belki o haşmetin güzelliğini fizik ve astronomik açıdan bilmiyor ama, onu temaşa ediyor, hissediyor ve onunla mesut oluyor.

İnsan güzele ve sonsuzluğa müştak bir varlıktır. Bu arzusu, tabiattaki ve gökyüzündeki tertip ve düzenle tatmin edilmektedir.

“Allah arzı döşek, semayı da örtü yapmıştır”⁵⁴.

Yeryüzü insanın rahat edeceği, kendisine verilen her türlü nimetten istifade edeceği yerdir. İşte ona verilen nimetlerden biri de yağmurdur:

“Cansızlıktan kurtulmaları için rüzgâr ve yağmuru canlılar için Allah verir”⁵⁵.

Güzelliği gerçekleştirecek her şey teker teker veriliyor. Tâ ki, hiç bir şey eksik kalmasın, insan, şu eksik demesin.

Evet, her şey gibi, *gökyüzü de tertip edilmiş, düzenlenmiş, tanzim edilmiş*, sonsuzluğa aşık insanoğlunun bakışlarının, hatta hatta teleskoplarının ötesine kadar uzayan bir genişlikte yaratılmıştır.

Tegabün (15) suresinin 16. âyetinin belirttiği gibi, Allah gökleri ve yeri gerektiği gibi yaratmıştır. *İnsana düşen görev*, bu *gerekliliği*, bu *tedbiri* keşfetmektir. İşte bu konudaki âyeti kerimeler:

“Göklere yedi gök üzerine yaratan O’dur. Rahman’ın yaratmasında bir *düzensizlik* bulamazsın. Gözünü bir çevir bak, bir çatlak görebilir misin? Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer”⁵⁶.

Nuh Süresinin 15. âyeti de yedi kat gökten söz eder. Böylece, Kur’an-ı Kerim, o muhteşem düzeni anlatır. Bu koskoca uzayda en yakın uzaya bir göz atılırsa şu manzara ile karşılaşılır:

“Diyelim ki, en hızlı jet uçaklarından birine atlayıp saatte tam 1000 km’lik bir hızla yola çıkıyorsunuz. İlk olarak en yakın komşumuz Ay’a

53. Mülk 67/5.

54. Bakara 2/22.

55. Rum 30/48-49.

56. Mülk 67/3-4.

'gidelim. Yolculuk tam 16,5 gün sürecektir. Bize en yakın gezegen olan Venüs'e yolculuk ise 4,5 yıl sürecektir. Merih'e 6 yıl 9 ay, Merkür'e 10 yıl, Jüpiter'e 76 yılda varabilirdik. Satürn gezegenine olan yolculuk insan ömrünün yetersiz kalacağı bir müddette gerçekleşecektir: 152 yıl. Bundan sonraki gezegenlere ise, ancak asırlar boyu devam eden uzun yolculuklarla gerçekleşebilir. Uranüs'e 425 yıl, Neptün'e 675 yılda varmamız gerekecekti. Güneş sistemimizin en uzak gezegeni olan Pluton, dünyadan 6 küsur milyar kilometre uzaklıkta olduğundan, çağımızın en hızlı uçakları oraya ancak 7 asırda (700 yılda) varabilirdi.

Yolculuğumuzu güneş sistemimizin dışına yöneltelim. Bize en yakın yıldız olan Alfa Centaur'e ancak 16 milyon yılda ulaşabilirdik"⁵⁷.

"Göğü (uzayı) O yüceltti ve ölçüyü koydu"⁵⁸.

"İlim dünyasının ünlü isimlerinden bazılarının bu konudaki görüşlerini alıyoruz. Bakınız, neler söylemişler:

Ünlü bir Fransız fizikçisi Jean Perrin (51870-1942). Parçacık fiziğinin kurucularından olan bu ilim adamı Nobel ödülü de almıştı. Şöyle diyordu:

"Böyle nerede başlayıp, nerede bittiğine dair en ufak bir işaret bile bulunmayan, akıl almayacak kadar zengin bir evren karşısında nasıl ezilip kalmıyoruz?"

Ünlü bir hanım bilgin, fizikçi ve kimyacı Madame Curie ise ne kadar coşkundu:

"Astronomların keşfettikleri harikulâde hadiselerin yanında, romanlar bomboş ve masallar hayâlden mahrum görünmektedir".

Kuantum fiziğinin kurucularından Max Planck (fizikte kendi ismiyle anılan ünlü h sabitesini bulan bilgin) ise, bütün kâinatın akıl almaz büyüklüğü karşısında açıkça imandan söz ediyordu"⁵⁹.

Pek çok insanın kaderiyle alâkalı gördüğü burçlar hayal mahsulü müdür? Hayır.

"Gökte burçlar meydana getirdik, bakanlar için donattık"⁶⁰.

57. TAŞKIN Tuna, Uzay ve Dünya, s. 15.

58. Rahman 55/7

59. TAŞKIN Tuna, Uzay ve Dünya, s. 25.

60. Hier 15/16.

Ama hayal mahsulü olan, bu burçlarla ilgili olarak insanın ürettiği fallardır. Aslı astarı olmayan sözler...

2- Ay ve Güneş:

Tertip edilen, bir düzen içerisinde varedilen gökyüzünde bizi çok yakından ilgilendiren iki kütle var: Güneş ve Ay. Yeryüzündeki bütün varlıkların hayatlarını devam ettirebilmeleri için ısı ve ışığa ihtiyaçları vardır. İşte bunu temin edebilmek için yaratılan yıldız *Güneştir*. Ayetler:

“Herbiri muayyen bir müddete kadar yörüngelerinde hareket edecek olan *Güneş ve Ay*’ı buyruk altında tutar”⁶¹.

“Gökte burçları vareden, orada ışık saçan *Güneş ve aydınlatan Ay*’ı yaratan Allah yücelerin yücesidir”⁶².

Uzay ve dünya konusunda kitaplar yazan bir âlimimizin açıklamaları bu ayetleri izah eder mahiyettedir:

Söz, Güneşten açılmışken, bir iki cümle ile temas edelim: Güneşin yarıçapı 700.000 km’dir. Kütle ise 2×10^{27} tondur. (2 rakamının yanına 27 tane sıfır koyunuz). Dünyamızdan 150.000.000 km uzaklıktaki bu ateş topu, uzaya her saniyede $3,86 \times 10^{33}$ erg değerinde enerji yayar. Güneşin ve tabii bizim de içinde bulunduğumuz Samanyolu galaksisinin toplam kütle ise 200 milyar Güneş kütle kadardır. Bu galaksinin yaydığı ışınların aydınlatma değeri, 40 milyon güneşin aydınlatma gücüne eşittir.

İki yemek tabağının yüz yüze birleştirilmesi ile meydana gelen disk şeklinde bir görünüşe sahip Samanyolu galaksisinin boyu 100.000 ışık yılı, genişliği ise 200.000 ışık yılı kadardır. Güneşimiz, galaksinin merkezinden 30.000 ışık yılı uzakta bir yerdedir. Bu dev disk, uzay içinde ağır bir makinenin dişlisi gibi, yavaş yavaş kendi eksenini etrafında dönmektedir”⁶³.

Kâinattaki *güzellik, tertip ve düzen*, hareket halinde bile fevkalâdeliğini muhafaza etmektedir. Değişen her şey, yeni bir varlık, yeni bir güzellikle tekrar dünyamızı süslemektedir. Çünkü, Kur’an-ı Kerim’in ifadesiyle Yüce Yaratıcı, her an yeni bir *Yaratış*tadır.

“Güneş yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Bu, güçlü, bilgin olan Allah’ın kanunudur”⁶⁴.

61. Zümer 39/5.=

62. Furkan 25/61.

63. TAŞKIN Tuna Uzay ve Dünya, s. 48.

64. Yasin 36/37.

Âlimimizin bu konuya ışık tutan açıklamaları şöyle devam ediyor:

“Güneş, gerçekten akıllara durgunluk veren bir hızla saniyede 20 kilometrelik bir hızla Hercules ve Lyra takım yıldızları arasında yer alan “Vega” yıldızına yönelik bir yörünge boyunca yol almaktadır. Gökyüzü haritalarındaki bu bölge, 270 derece-30 dakika kuzey koordinatı olarak belirlenmekte ve koordinat noktası ve bu bölgedeki R (x1) yıldızının çok yakınında bulunmaktadır.

Astronomi dilinde Güneşin saniyede 20 kilometrelik hızla yol aldığı bu yörüngeye “solar apix” adı verilir. Bu hız saatte 72.000 km’yi bulur ve ekvator çevresini bir saatte yaklaşık iki defa dolanmaya yeter. İsterseniz bu hızın bir günde alacağı yolu bulalım: 1.728.000 km. Dünden bugüne uzayda yaklaşık 2 milyon kilometreye yakın bir yol aldı⁶⁵.

“Güneş ve ay’ın hareketleri bir hesaba göredir”⁶⁶.

“Güneşi ışıklı ve ay’ı nurlu yapan onlara menziller veren Allah’tır”⁶⁷.

Bu hesabın ve ölçünün ne olduğunu, bilim adamı, şöyle açıklıyor:

"Arzımız, Güneş'ten gelen enerjinin sadece milyarda birini alır. Bu milyonda bir nisbetindeki enerjiyi dünyada sadece 15 dakika depo edebilsydik, bütün dünya nüfusunun bir yıl boyunca ihtiyaç duyacakları her çeşit enerji karşılanabilirdi.

Güneşin yüzey sıcaklığı 6.000, merkez sıcaklığı ise 15-20.000.000 derecedir.

Güneşin merkez katmanlarında her saniyede 564 milyon ton hidrojen, 560. milyon ton helyuma dönüşmekte, böylece geri kalan 4 milyon ton ise, ısı ve ışık enerjisi halinde uzaya yayılmaktadır.

Güneş hacimce o kadar büyüktür ki, içine tam 1.300.000 adet dünya sığabilir.

Güneş kütlece o kadar büyüktür ki, çekim gücünün ağırlıkla olan münasebeti yüzünden, normal bir insan, Güneşte tam iki ton gelir.

Bütün bu göstergeler, gerçekten Güneşin ne kadar sıcak, ne kadar güçlü olduğunun belirtisidir. Ancak, inanması belki güç, ama Güneş insan vücudundan daha az sıcaktır. Güneşin ürettiği enerji, kilogram başı-

65. TAŞKIN Tuna, Güneş Sistemi, s.62.

66. Rahman 55/5.

67. Yunus 10/5.

na bir kaloridir. Buna karşılık insan vücudu kilogram başına beş kalorilik bir ısı üretir⁶⁸.

Ay'a gelince, gecelerimizi süsleyen, ışığıyla karanlık gecelerimize aydınlık veren o değil midir? Dolunay halindeki güzelliğiyle şairlere ilham kaynağı olan o değil midir?

"Ay'a aydınlık, Güneş'e ışık saçmasını sağlamıştır"⁶⁹.

Modern ilimler, Kur'an'ın temas ettiği ayla ilgili bu ölçülüğü şöyle açıklıyorlar:

"Ay'ın ışığı dünyaya yaklaşık bir saniyede gelir. Ama bu ışık, ay ile dünya arasındaki uzaklık olan 384.000 kilometreyi kat etmek zorundadır. Öte yandan, en yakın sabit bir yıldızın ışığı dünyaya yaklaşık 4 yılda gelecektir; çünkü aradaki uzaklık Ay ve Dünya arasındaki mesafenin tam 100 milyon katıdır"⁷⁰.

"Ay içinde sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir"⁷¹.

Bilim bu âyeti nasıl açıklıyor:

"Ayın arz etrafındaki dolanım müddeti tam 27 gün 7 saat, 43 dakika, 11 saniyedir. Bunun için, ayın ortalama hızı saniyede bir kilometreden biraz daha fazladır.

Ay ile Dünya arasındaki uzaklık, arz çapının yaklaşık 30 misli kadar uzunluğa eşdeğerdir. Başka bir ifadeyle, Dünyadan aya gitmek için 29 dünyayı uç uca eklemek yeterli olacaktır. Ay'ın ışığı dünyaya yaklaşık bir saniyede gelirken, Güneşten dünyaya gelen ışık ışınlarının 150 milyon kilometrelik yolu alabilmeleri için 8 dakikaya ihtiyaçları vardır. Ancak, Ay ile Güneşi hiç mukayese etmeyelim. Çünkü, Ay'ın bir yıl boyunca verdiği aydınlanma, güneşin sadece 20 saniyedeki aydınlatma gücüne eşdeğerdir"⁷².

3- Gece ve Gündüz:

Güzelliğe güzellik katan pek çok şey yanında gece ve gündüzün bir-biri ardınca gelişiminin rolü yok mudur? Gündüzleri yapılan uzun çalışmalarından sonra geceyi ipe çekmiyor muyuz? Gündüzün üzerimizde bıraktı-

68. TAŞKIN Tuna, Güneş Sistemi, s. 46.

69. Nuh 71/16.

70. TAŞKIN Tuna, a.g.e., s.36.

71. Yasin 36/38.

72. TAŞKIN Tuna, a.g.e, s. 36.

ği tesirlerden gece ile kurtulmak istemiyor muyuz? Sıkıntılarımızdan uyku ve gece ile kurtulmaya çalışmıyor muyuz? Bir gün sinirli, asık suratlı iken gece uyuyarak ve dinlenerek bunlardan kurtulmuş olarak kalkmıyor muyuz? Daha nice menfî durumlardan gece ve uyku ile kurtulmuyor muyuz?

Ruhun ve bedeninin dinlenmesi demek olan uykunun olmaması halinde yani uykusuzluk durumunda, kan dolaşımı ve sinir sistemlerinin bozulduğu, ruhî rahatsızlıkların ortaya çıktığı, iç organların çalışmalarının bozulduğu tabiblerin bildirdiği hususlardandır. Uykusuzluğun küçük hayvanlarda ölümü tevhit ettiği de bilinen bir gerçek.

“Size geceyi örtü, uykuyu rahatlık, gündüzü çalışma zamanı kılan O'dur”⁷³.

Gündüzün hayatımızdaki önemini anlatmaya lüzum var mı? İş hayatımızdan sosyal hayatımıza, ruhî ahvalimizden bedenî hayatımıza kadar her şeyde onun tesiri var. Açık şeyleri anlatmaya ihtiyaç yok. İkinin de ehemmiyeti çok çok açık. Ve âyeti kerime:

“De ki: “Söyler misiniz? Eğer Allah geceyi üzerinize kıyamete kadar uzatsaydı Allah'tan başka hangi Tanrı size bir ışık getirebilir?” Dinlemez misiniz? De ki, “Söyleyin Allah gündüzü üzerinize kıyamete kadar uzatsaydı, Allah'tan başka hangi Tanrı, içinde istirahat edeceğiniz geceyi size getirebilir?” Görmez misiniz?”⁷⁴.

D- Yapraklarda Güzellik:

İlahi sanatın ölçü ile bize sunduğu güzelliği bir de yapraklarda görelim. Bu konuda yazılmış olanlara kulak kabartalım.

“Gövde üzerinde yapraklar belli bir geometrik modele göre ve birbirlerinin ışığına en az mâni olacak şekilde yerleştirilirler. Yaprak dizilişini gösteren diyagramlarda gövde ortada, nodlar halkalar halinde bunun etrafında, yapraklar bu halkaların üzerine -gençler iç, yaşlılar dış halkalara gelmek üzere- işaretlenirler. Peşpeşe gelen yaprakların halkalar üzerindeki izdüşümleri ile eksen arasındaki açığa “divergens açısı” denir. Gövde üzerinde aynı hizada üst üste gelen yaprak sıralarına da “ortostik” ismi verilir.

Esas itibariyle iki çeşit yaprak dizilişi vardır: Dairevî diziliş ve sarmal diziliş.

73. Furkan 25/47.

74. Kasas 28/71-72.

Dairevî dizilişte bir nod üzerinde birden fazla yaprak bulunur. Bu dizilişte bir halkada bulunan yapraklar arasındaki divergens açıları eşittir ve bir halkadaki yapraklar bir önceki halkada bulunan yaprakların tam aralarına düşerek maksimum dispersiyon sağlar, birbirlerinin ışığına mani olmazlar. İkili dairevî dizilişte divergens açısı 180 derece, üçlü dairevî dizilişte 120 derecedir. Divergens açısının 360 dereceye oranı, divergensi verir. Divergens, ikili dizilişte $180.360=1/2$, üçlü dizilişte $120:360=1/3$ 'tür. Paydanın iki ile çarpılmasıyla ortostik sayısı elde edilir⁷⁵.

E-Mikrop Güzel Olur Mu?

“Mikrop dediğimiz ve daima zararını düşündüğümüz canlılar, aslında tabiatın en büyük ve çalışkan üreticileridir. Yoğurdu düşünün. Allah'ın hikmetindeki inceliğe bakın ki, yoğurtta, mikroba zararlı gelebilecek enzimler vardır. Ama bu enzimler insan için hayatî kıymeti haizdir. Bunlar arasında, karaciğerde bile yapılması güç olan birtakım ferment ve enzimler bulunmaktadır. Bu enzimler mikrobun hiç bir işine yaramadığı halde, büyük bir titizlikle, kendisine verilen İlâhî ve kudsî bir vazife gibi, hepsini (bilhassa fosfor işlemlerini yürüten ATP enzimlerini) teker teker yaparak, bize sunmaktadır. Bu mikrobun bugünkü en modern bir kimya fabrikasından binlerce kat güzellikte bir ihtişam taşıdığını peşin peşin kabul edebiliriz. Çünkü biz bugün bu ferment ve enzimleri hiç bir lâboratuvarda yapamıyoruz.

Altını saflaştıran mikroplar vardır. Japonlar bugün radyobiyojide kullanılan altını saflaştırmak için mikroplardan faydalanmaktadır. Çünkü kimya fabrikaları belli bir noktadan sonra altını saflaştıramaz. Mesela yüzde 99.99 saf altın kimyaca elde edilebilir; ama radyobiyojide net yüzde yüz altın lüzumludur. İşte böyle bir altını ancak mikrop ayıklayabilmektedir. Altının içindeki antimonu ve kükürdü ayıklayarak %100 saf hale getirmektedir. Bu, mikrobun kendi menfaati için değil, insanoğluna hizmet için Büyük yaratıcının sunduğu akıl almaz bir hikmetler mecmuasıdır. Her mikrop bir hücre dizisini temsil eder ve yüzbinlerce mikroptan nihayet yüz tanesi hastalık yapar. Bunlardan bir kısmı insan vücudunun korunma sistemini devamlı ayakta tutmakla vazifelidir. Bunlar günlük adı mikroplardır: nezle mikropları, bazı stafilokoklar, bazı bakteriler. Bunlar insanın savunma sistemini yarıyor tutar⁷⁶.

F- Böcekler de Ölçülü Hareket Eder

“Yavruları ancak canlı bir besinle beslenebilen bir cins Afrika arısı vardır. Bu Afrika arısı eğer kendi yavrularını canlı bir vasata koymazsa yavrular ölür. Fakat arı bu problemi alt edecek şekilde programlanmıştır. Gider, bir çekirgeyi iki kanadının arasından sokar. Soktuğu zaman normal

75. SELİM Hüsiyen, Bitkilerin Esrarı, İstanbul 1986, s.65.

76. NURBAKİ Haluk, İnsan ve Hayat, İstanbul 1988, s.25.

olarak insana akıttığı kadar zehrini akıtsa çekirge ölecektir. Ama çekirgeyi 15 gün baygın tutmaya yetecek bir dozda zehir akıtır! Sonra yumurtalarını çekirgenin kanatları arasında bırakır ve uçup gider. Bilmektedir ki, 15 gün boyunca yavrular çekirgenin kanadının altında canlı besinle besleneceklerdir. Yavrular normal hale geldikten sonra, onbeşinci günde çekirge ya ölür, yahut yaralı olarak kendine gelir. Bu arının zehirinin dozunu hesap edebilmesi için en azından biyokimya mütehassısı olması lâzımdır. Yavruların canlı bir vasatta ürediğini bilmesi için de ayrıca biyoloji ihtisası gerekir. Bu iki sistemi arının beynindeki bir hücrenin kimyevî yapısına bağlamak gülünç olur. Bu bir program meselesidir. Arının yavrusunu nasıl üreteceği, ne kadar zehir salacağı programlanmıştır. Bu, Yaratıcının bütün kâinata hükmeden küllî hikmet ve iradesinin eseridir⁷⁷.

H- İnsan ve Güzellik:

Kâinatın esası ve özü insandır. Yaratılmış her şey, insan için var kılınmıştır. Her şey insanın emrine verilmiştir.

İnsan yeryüzünde Allah'ın halifesidir.

İnsan ilâhî kelâmın yani Kur'an-ı Kerim'in muhatabıdır. Kutsal Kitap ona hitap etmektedir.

Peygamberler hep ona gönderilmiştir.

İnsan makrokozma karşılık mikrokozmdur, yani büyük âlemin yanında küçük âlemdir.

"Allah insanı meniden yaratıp merhalelerden geçirip şekil vermiştir"⁷⁸.

A'lâ suresinin 2. ve Kıyamet suresinin 38. âyetleri de insanın önce embriyodan olduğunu sonra da Allah'ın ona şekil verdiğini ifade ederler.

İnsanın güzelleşmesi için elzem olan her şey ona verilmiştir:

"İnsana kulak, göz veren O'dur"⁷⁹.

Bütün verilenler, insanın dış görünümünün güzel olması içindir. Yumuşak çizgiler, dairevî dönüşlü, mütenasib veya uygun organlar, uyumlu ölçüler, organlar arası uygun nisbetler, çok ince düşünülmüş inişler ve çıkışlar, hep o güzel insan için.

77. NURBAKİ Haluk, a.g.e., s. 23.

78. Abese 19/26-31.

79. Nahl 16/78; Secde 32/9; Mülk 67/23.

Tabii buna bir de ahlâkî güzelliği eklerseniz ortaya Kur'an-ı Kerim'in nitelendirdiği insan çıkar:

“Size şekil vermiş ve şeklinizi de güzel yapmıştır”⁸⁰.

Sanatkârların güzel model olarak telâkki ettikleri insandan başka bir varlık var mıdır?

Bütün filozofların, fizyolojistlerin, tabiblerin, sanatkârların ve estetikçilerin ittifak ettikleri husus, insanın bundan daha güzel bir tarzda yaratılmayacağıdır. Yani onlar, insandan daha güzel bir varlık veya bu insandan daha güzel bir insan düşünememişlerdir.

Nasıl kâinat en güzel şekilde yaratılmışsa insan da en güzel şekilde varedilmiştir.

Kadında ve erkekte güzel bulduğumuz her çizgi, her organ ve her hareket, bizzat insana ait değil midir?

Mecnun Leyla'da; Kamber Arzu'da; Ferhat Şirin'de, nihayet Züleyha, Yusuf'da manen veya maddeten bu güzelliği bulmamışlar mıdır?

Ferhat, Şirin'de gördüğü bu güzellik için kilometrelerce uzayıp giden kayaları oyup su yolu yapmamış mıdır?

Züleyha, Yusuf'taki bu güzellik için her şeye başvurmamış mıdır?

Fuzulî, Sevgili Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam da gördüğü bu güzellik için *Su Kasidesini* yazıp,

“Suya virsün bâğbân gülzârı, zahmet çekmesun,

Bir gül açılmaz yüzün tek, virse min gülzâre su”

dememiş midir.

Ve nihayet, halk inancına göre Allahu Teala, bu güzellik için,

“*Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım*” dememiş midir?

Büyük aşkların sebebi bu güzellik değil midir? Kâinatın yaratılışının sebebi, en güzel insan, insanı kâmil değil midir?

İşte bunun için Kur'an-ı Kerim

“İnsan en güzel şekilde yaratılmıştır”⁸¹.

diyor...

80. Tegabün 64/3.

81. Tin 95/4.

Fizyolojik, psikolojik, etik ve estetik yönden en güzel şekilde yaratılmış....

Şaire,

“Basmaşa mübarek kademin ruyi zemine

Kimseler etmezdi hak ile teyemmüm”

dedirten bu maddî ve manevî güzellik değil midir?

İşte bu sebeplerdir ki, âyeti kerime,

“...size şekil verip de *şeklinizi güzel yapan, sizi temiz şeylerle rızıklandırıran Allah'tır*”⁸²

diyor.

Buradaki “şekli güzel yapan”, “temiz şeyler” ve “rızklandıran” ifadelerine dikkatinizi çekmek istiyorum. Hepsi güzel olanı dile getiriyor.

Nitekim, Talak Suresinin 11. âyeti,

“Allah ona gerçekten, *güzel rızık vermiştir*”

diyor. Gerçekten Rahmet hazinelerinden gelen her şey güzel. Tıpkı su gibi... “Su gibi aziz ol”, ne güzel söz.... Güzelliği ve güzel olmayı bundan daha güzel ne ifade edebilir?

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'inde,

“Allah insanı yaratmış, *şekil vermiş, düzenlemiş, mütenasib kılmış, istediği şekilde tertip etmiştir*”⁸³

diyerek güzelliği söylemiş. Güzelliğin, tıbbî, fizyolojik, psikolojik, etik ve estetik yönden ciltler dolusu kitaplarla teşhis, tesbit ve keşfedilmesini insanoğluna bırakmıştır. Gerçekten bugün, bu konularda binlerce kitap yazılmış ve yazılmaktadır.

1- İnsan Beynindeki Güzellik:

İnsan, kâinatın en güzel varlığıdır. Her organı ince ince düşünülmüş ve bir gayeye matuf olarak yaratılmıştır. Her organın bir gayesi vardır. Hepsi birleşerek bedeninin ve ruhunun gayesini gerçekleştirirler.

Şüphesiz bunlardan biri beyindir. Ama beyin de kendini idare eden güç olmadan istenileni veremez. Ona, yaptığı işlerin güzelliğini temin eden, *ruhtur*. Bu hususun nasıl açıklandığını bir kitaptan alıntı yaparak görelim:

82. Mü'minun 40/64.

83. İnfitar 82/6-8.

“Beyin korteksinde “uyarılamayan” sessiz birtakım bölgeler vardır ki, buralarda “ruhî dediğimiz fonksiyonlar yerleştirilmiştir. Uyarılabilen beyin korteksinin belli kısımlarının tenbihiyle belli birtakım hareket ve duyular elde edilebildiği gibi, sessiz beyin korteksinin özel birtakım şartlarda uyarılması veya tahribi de belli bazı ruhî tezahürlere sebep olabilmektedir. Beyin korteksindeki tenbih tecrübeleri daima kaba, izole birtakım tezahürlere yolaçar. Mesela, sağ elimizin işaret parmağı ile ilgili beyin korteksinin uyarılması, o parmakta maksatsız bir harekete sebep olur. Ancak, beynin hiç bir yerinin uyarılması ile bir insana mesela, düğmesi ilikletilemez; yani bu tecrübe şartları içinde gayeye yönelik birtakım sonuçlar alınması mümkün değildir. Burada tecrübeci, piyanonun karşısına geçmiş ve piyano çalmasını hiç bilmeyen birine benzer. Tıpkı onun piyanonun tuşlarına rastgele basması gibi, biz de tenbih elektrodumuzla beyin korteksine rastgele dokunuyor ve piyanonun tek tek seslerine tekabül eden basit, kaba ve izole birtakım hareket ve hisler elde ediyoruz. Piyanonun tuşlarına bir nizam içinde basılarak bir melodinin çalınması gibi, beyinde de belirli hücre gruplarının gereken sıra ve şartlar içinde uyarılarak, gayeli ve koordine bir hareketin yaptırılması da -hiç değilse bugünkü imkân ve bilgilerimizle- mümkün değildir. İşte bu noktaya gelince, beynin ötesinde “başka bir kuvvetin” -tıpkı piyanoyu çalabilmek için bir piyanistin bulunması gerektiği gibi- mevcudiyetini kabulden başka çare yoktur. Bu halde ise, beyin “kendi kendine yeter” bulunma vasfını kaybeder. O da bir alet, bir vasıta, tıpkı kendi kendine çalabilen piyano gibi.

Onu harekete geçiren, ona hükmeden; bugünkü araştırma metotlarımızla erişemediğimiz fenomene ruh diyor, onun hükmettiği beynin dikkat, düşünce, idrâk, şuur, zekâ vb. fonksiyonlarına da “ruhî faaliyetler” adını takıyoruz”⁸⁴.

İnsanın yaratılış güzelliği en küçük parçasından en büyük organına kadar hakikaten fevkalededir. 20 milyar hücreden meydana gelen o muhteşem beyni yanında, küçük ve ehemmiyetsiz gibi görünen bir hücresi de büyük işler becerebilen güzel bir bilgisayardır.

“Dün hakir görülen bir salyangoz yahut bir karides hücresiyle fevkalâde geliştiği ileri sürülen bir memelinin hücresi arasında, yapıtaşı bakımından hiç bir fark yoktur. En mükemmel formül, çimen hücresinde de, beyin hücresinde de aynıdır.

Nedir peki hücreler arasındaki fark? Matematik program farkı. Bunun ötesinde, bütün hücreler aynı kudretle ve aynı mükemmellikle yaratılmıştır. Nasıl ki insanlar aynı şekilde yaratılmış, bir tanesi mühendis olurken bir diğeri fizikçi olmuşsa, hücrelerin ihtisaslaşması da buna benzer. Nasıl bir mühendisin bir işçiden farklı karacığeri yoksa, aynen canlı

84. Heyet, Evrim Anaforu ve Gerçek, s. 510-511.

hücrelerinin hepsinde de yapıtaşları temelde aynıdır. Farklı taraf programdadır. Bir mühendisin bir işçiden farkı, yetiştığı programdan kaynaklandığı gibi, iki hücre arasındaki fark da programındadır. Bineanaleyh, her varlık kendisine takdir edilen bir programın temsilcisidir ve onun şahsiyeti o programdan gelmektedir.

Bugün ilim, varlıklar ile organizmalar arasındaki münasebeti çok açık bir şekilde bize göstermektedir. Dün hadiseleri yorumlarken bu mevzuda kesin bir tarif getirilemiyordu. Mesela, "Hücrenin hâfızası mı var ki, bütün bu kabiliyetlerini kuşaktan kuşağa geçiriyor?" deniyordu. Hücre, gerçekte öyle bir programı ifade ediyor ki, hangi saniye neyi işleyeceği, bir saniye sonra neyi yapacağı, bir mânâda bellidir. Hücrenin lâboratuvarları bir el kitabı üzerinde çalışıyor gibidir. Sanki hücre lâboratuvarları kitabı açıyor, işliyor, imalât yapıyor... Bir fabrikanın imalâtı esnâsında her bölümün neyi ne zaman ve nasıl yapacağını belli olması gibi, insan vücudunun yapısında da bu matematik program geçerliliği vardır. Bu programın varlığıdır ki, hayata, canlıya varlığa bambaşka bir açıdan bakmamızı icab ettirir"⁸⁵.

2- İnsanlar ve Güzellik

İnsan için güzel olan bir başka husus, karşı cinsin yaratılmış olmasıdır. Karşı cinsler olmasaydı, şiirler yazılır, maniler söylenir, şarkılar bes-telenir miydi? Büyük aşklar hatıralarda nesiller boyu durur muydu? Yusuf ile Züleyha'nın kıssası Kur'an-ı Kerim'de yer alır mıydı? Saba Melikesi Belkıs, Meryem Kutsal Kitapta yer alır mıydı?

İnsanlık olur muydu? Ve kâinat yaratılır mıydı?

Nihayet iki cihanın efendisi Hz. Muhammed aleyhisselam dünyaya şeref verir miydi?.. Şair, ondan bahsederken daha öncede kaydedildiği gibi,

"Basmaşa mübarek kademin rüyu zemine

Kimseler etmezdi hâk ile teyemmüm"

der miydi?

Velhasıl hayat olur muydu?...

"İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda muhabbet ve rahmet varetmesi O'nun varlığının belgeleridir"⁸⁶.

85. NURBAKİ Haluk, a.g.e., s.8

86. Rum 30/21.

3- Hayatın Gayesi güzelliştir

İnsanın en güzel şekilde yaratıldığını bildiren Kur'an-ı Kerim, hayatın gayesinin de güzellik ve iyilik olduğunu bildirmektedir.

Estetik açıdan güzeli tarif ederken “güzel, iyi, doğru ve hakikat olan-
dır” tarifimizi hatırlayınız. Bu tariften hareketle Kur'an-ı Kerim'in şu
âyetini değerlendiriniz:

“Hanginizin *daha iyi işler* işlediğini belirlemek için ölümü ve hayatı
yatan O'dur”⁸⁷.

Öyle ise insan, bütün davranış ve hareketleriyle iyilik ve güzellikler
sergileyen fert olmalıdır. Elbette, bu hal, ancak ilim ve imanla mümkündür.

İnsanın iyilikler içinde olmasını temin konusunda Sevgili Peygamberimiz de “Bir kötülük yaptığın zaman, arkasından hemen bir iyilik yap ki, kötülüğü alsın götürsün” demektedir. Bununla, kötülüğün unutulup iyilik ve güzelliğin hayatı süslemesi gaye edinilmiştir.

Sevgili Peygamberimizin günahı tanımı de çok manidardır: “Günah, yapıldığı zaman kalbin incindiği fiildir”, demiştir. Öyle ise, insan kendi kalbinin ve vicdanının incindiği bir iş yaparsa ondan hemen uzaklaşmalıdır.

4- İnsanda Ruhî Güzellik

Biraz önce, insanda hem fizyolojik hem de psikolojik güzelliğin bulunduğundan bahsetmiştik. Şimdi de ondaki ruhî güzelliğin birkaç belirtisinden bahsedeceğiz.

Her yönden güzel olan insandan, güzellikten, iyilikten başka ne husele gelebilir? Elbette o, kendinde mevcut iyilik ve güzellikleri etrafına gösterir. Çünkü, her güzel güzelliğinin bilinmesini ve takdir edilmesini ister. Etrafı onun güzelliğini görsünler ki, ona güzel desinler. O da bu takdirden memnun ve mesrur olsun, sevinsin, neşelensin.

İşte, Yüce Allah, güzel yarattığı insandan güzel davranışların çıkmasını tavsiye ediyor:

“Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de *iyilik yap*”⁸⁸.

Peki Allah'ın yaptığı iyilikler nelerdir? Biraz önce sözünü ettiğimiz yaratılış ve insan hayatını devam ettirmek için ihsan ettiği, lutfettiği nimetler...

87. Mülk 67/2.

88. Kasas 28/77.

İnsan iyilik yapabilmek için önce Yüce Allah'tan iyilik istemelidir:

“Ya Rabbi, bize dünyada ve âhirette *iyilik* (güzellik) ver”⁸⁹.

İyi ve güzel olabilmek için, insana bir örnek, bir prototip, ilk numune gerekli ise o da vardır:

“Sizin için Peygamber *güzel bir örnektir*”⁹⁰.

Sabır, bir çileye, bir eleme, bir felakete katlanmaktır. Nasıl güzel olur? Ama Mü'min onu güzelleştirmelidir.

“*Güzel güzel sabret*”⁹¹.

İnsandaki ruh güzelliğinin bir vechesi, *ahlâkî güzelliğidir*. Ahlâkî güzelliğinin en başta gelen kaidesi de *doğruluktur*. Doğruluk adâlet demektir. Âdil olanlar sevilirler, ve güzelliğe dağıtırlar. Hz. Ömer onun için baş tacıdır.

“O yaratıp şekil vermiştir. O herşeyi yapıp *doğru yolu* göstermiştir”⁹³.

En güzel şekil nedir? Şüphesiz adâleti gözetmektir. İyilik ve güzellik, son derece ihtiyaç içinde bulunduğu halde, elinin altında olan fakat kendisine ait bulunmayan bir şeyi insaf ve adâlet ölçüleri içinde muhafaza etmektir.

Sevgili Peygamberimizin “Hud Suresi beni ihtiyarlattı” sözü doğruluğun ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

5- Konuşmada Güzellik

İnsanlarla münasebetimizi düzenleyen hususların başında şüphesiz konuşma gelir. İnsanların kültür seviyeleri, ilimleri, irfanları, düşünceleri, ahlâkî telakkileri, hatta niyetleri konuşmalarından anlaşılabilir. En mühimlerinden biri de insanın mizacı, konuşmasından bilinebilir. Pek çok insan konuşmasına göre, sevilir ve nefret edilir.

Söz, insana iyilik getirdiği gibi, kötülük de getirebilir. İnsanı üzebilir, yaralayabilir, kırabilir, acılara garkedebilir. Bunun için Türkçemizde bir deyim vardır:

“Dilim ettin beni dilim dilim”.

89. Bakara 2/201.

90. Müntahine 60/2.

91. Meâric 70/5.

92. A'lâ 87/3.

93. İsra 17/34; En'am 6/152.

Bu sebeple sözün güzelini seçmeli, güzelini konuşmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'i dinleyelim:

“İnanan kullarıma söyle *en güzel şekilde* konuşunlar”.

Sabahtan akşama kadar beraber olduğumuz insanlar bizden güzel söz işitmek istemezler mi? Sabahleyin evden çıkarken ev halkına veya rastladığımız apartman sakinlerine vereceğimiz güzel bir selam, iyi bir temenni hem bizim hem de onların günlerini güzelleştirir. Mutlu olmanın ilk kaidesi sabaha güzel başlamaktır. Bunun için ilk adım da selamdır.

Sözlerin en güzeli, şüphesiz en güzeli yaratanın sözleridir. Her şeyi en güzel surette, insanı da en güzel şekilde yaratan *Yaratıcıların en güzel*, en güzel sözleri taşıyan Kur'an-ı Kerim'i insanlara indirmiştir.

En güzel söz, doğru olan sözdür. En güzel söz, ilâhî kaynaklı sözdür. En güzel söz, insan yaratılışına en uygun olan sözdür. En güzel söz, en güzel olan Yaratıcı'dan insanların en güzeli olan Hz. Muhammed aleyhisselama gelen sözdür.

Kur'an-ı Kerim'e kulak verelim:

“Allah, Kitabı sözlerin en güzeli olarak indirmiştir”⁹⁴.

Elbette, en güzel söz kabul edilen, dinlenen, emir ise uyulan ve uygulanan sözdür. Her güzel söz, şefkat, merhamet, himmet, iyilik, lütuf, sevgi taşır. Onun için dinleyende kabul görür. Kur'an güzel sözü hatırlatır ve ona uyulmasını ister.

Kur'an, sözlerin en güzeli, ona uyun”⁹⁵.

Ama, sadece kendini düşünenler, gözleri kendi menfaatlerinden başka bir şey görmeyenler, eğer düşüncelerine uygun değilse güzel sözü bile dinlemek istemezler. Fakat kaybedenler daima kendileri olur.

İnsanlar arasındaki münasebetlere en güzel şekli koyacak başka bir kâide gene Kur'an-ı Kerim tarafından bildiriliyor.

“Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden eza gelen bir sadakadan daha iyidir”⁹⁶.

Maddî bir lütuf insanı memnun eder, sevindirir, ama arkasından gelen kahr onun kıymetini hiçe indirir. Bunun için Türkçemizde “verdiğini başa kakma” denir.

94. Zümer 39/23.

95. Zümer 39/55.

96. Bakara 2 /263.

İnsanlar münasebetlerinde samimiyet ve tabiiyet isterler. Yapmacık olandan nefret ederler. Zoraki olan her şeyde tabiiyet ve samimiyet yoktur. Yüksek perdeden bir sestem de hoşlanmazlar, zira böyle bir seste gurur, öfke, hiddet ve hatta tahkir vardır; benlik kendini gösterir. Bu hal, etrafını sesin sahibinden uzaklaştırır. Tabiiyet kazansa bile bu geçici ve zorakidir, sevgisizdir.

İşte bunun için Kur'an-ı Kerim güzel olanı tavsiye ediyor:

“Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt”⁹⁷.

Sükûnetle söylenen her söz, güven verir, kabul görür. Yumuşak bir lisanla ifade bulan her fikir makul görünür. Tatlı dille söylenen her kelâm, kalbe tesir eder.

Çocukların veya hanımların naz, işve, samimiyet veya tatlılıkla dile getirdikleri istekleri her zaman kabul görüp yerine gelmez mi? Çocuklar veya hanımlar isteklerini yaptırmak için sık sık bu yola başvuramazlar mı?

Kur'an-ı Kerim, bu yolun Firavun'a bile tesir edeceğini ifade eder:

“(Firavun'a) ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt dinler veya korkar”⁹⁸.

Bu konuyu daha fazla uzatmadan Yunus'un bir dörtlüğüyle bitirelim:

“Söz ola kese savaşı

Söz ola bitire başı

Söz ola ağulu aşı

Bağ ile yağ ede bir söz...”

Bunlara ilaveten nezaket kurallarının en önemli iki hususunu da kaydedelim. Bir yere girerken izin alma ve selam.

6- Tebliğde Güzellik

Allah'a inanan kimse büyük sorumluluklar altına girmiştir. Bu sorumluluk kendinden başlayarak dalga dalga etrafa yayılır. İşte mü'min etrafında bulunanlara iyiliği ve güzelliği tavsiye edip, onları kötülükten uzaklaştırmakla sorumludur. İslâm'da nemelazımcılık yoktur. Mü'minin bir dinî hayatı bir de din dışı hayatı yoktur. Doğumundan ölümüne kadar hayatının her anı dindir.

97. Lokman 31/19.

98. Tâ-Hâ 20/44.

Öyle ise mü'min iyi ve güzel olanı tebliğle yükümlüdür. Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle tebliğ veya Allah'a çağırma en güzel harekettir:

"... yararlı iş işleyen ve Allah'a çağıran kimseden daha güzel sözlü kim vardır?"⁹⁹.

Fakat bu tebliğ de güzel olmalıdır. İnsanlar Allah'ın yoluna diğer insanları nasıl çağırmalıdır? Kendi bildikleri gibi mi? Şahsi öfkelerini de katarak, hiddet ve şiddetle mi? Karşısındakileri suçlayarak mı? Onları tahkir ederek mi? Hayır, hayır. Kur'an'ı dinleyelim:

"Ey Muhammed, Rabinin yoluna *hikmetle, güzel öğütle* çağır, onlarla güzel şekilde tartış"¹⁰⁰.

Böylece, tartışmanın en güzel şekilde olması gerektiği, katı, müsamahasız, aşağılayıcı kalplere anlatılıyor. Tebliği ve tartışmayı en güzel şekilde yapacak yerde, hiddet ve şiddetle yapmayı tercih edenlerin kulakları çınlasın.

Kur'an-ı Kerim, Sevgili Peygamberimize şöyle diyor:

"Eğer sen katı sözlü birisi olsaydın etrafındakiler dağılıp giderlerdi".

Etrafınızda olanları kaçırmayın, onlara güzel söz söyleyin, onlara ihtiyacımız var.

Elbette insanın güzel söz söylemesi gereken ve güzel davranışlarda bulunması lazım gelenlerin başında yakınları gelir. İnsan onlarla iyi olmazsa başkalarıyla hiç olamaz. İşte âyeti kerime:

"Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, *anne ve babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere* iyilik edin, insanlarla *güzel güzel konuşun*, namazı kılın, zekatı verin"¹⁰¹.

Sevgi ve şefkate, iyilik ve güzelliğe en muhtaç olanlar âyeti kerimenin belirttiği kimseler değil midir? Bizden sadece evlat olma liyakatini bekleyen anne ve babalarımıza bunu vermek en güzel davranış değil midir?

Hele yetimler, düşkünler, onlar kimseleri olmayanlar, olarak bizden iyilik ve güzellik beklemezler mi?

99. Fussilet 41/33.

100. Nahl 16/125.

101. Bakara 2/83.

İyi ve güzel bir davranış veya söz, mutlaka iyi güzel bir karşılık bulur. Bilinen hiç bir sevgi karşılıksız kalmaz. O zaman insan dostsuz kalmaz.

“İyilik ve fenalık bir değildir. Ey inanan kişi, sen fenalığı en güzel şekilde sav; o zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kişinin yakın bir dost gibi olduğunu görürsün”¹⁰².

Çünkü “...iyilikler (veya güzellikler) kötülükleri giderir...”¹⁰³.

Bu hal iki yönlüdür: 1) Psikolojik, 2) Dinî...

Pek tabii bu, inanan bir kişinin, güzel ahlâk sahibi, ruhen güzel kişilerin işidir.

“İyiliğe iyilikle mukabele her kişinin işidir.

Kötülüğe iyilikle mukabele er kişinin işidir.”

O insan, sen ben kavgasından uzak olan kimsedir. Menfaatlerinin esiri olmayan, benliğin tasallutundan kurtulmuş, maddeden mânâya yükselmiş, gerçek mânâda müslümandır.

Bir büyük şairin dediği gibi:

“Hani o müslüman ki, her güzele bedeldir,

İnsan defilesinde eskimez tek modeldir”.

Müslüman tek model olmaya memur ve mecburdur. Yaratılışındaki güzellik, Allah'a inanan olmakla gerçekleşmiş ve olgunlaşmıştır. Çünkü, Kur'an'ın emri “diğer insanlara örnek olmak üzere orta ümmet kılınmış” olmasıdır. Onun her tavır ve hareketi ilâhî emri hatırlatır. Gene büyük şairin diliyle ve onun ağzından söyleyelim:

“O yüz, her hattı Tevhid kaleminden bir satır;

O yüz ki, göz değince Allah'ı hatırlatır”.

Kur'an-ı Kerim güzellikleri sergiler, insanları güzel olmaya teşvik ederken kıssaların bile en güzelini anlatır:

“Ey Muhammed, biz bu Kur'an'ı vahyederek sana en güzel kıssaları anlatıyoruz”¹⁰⁴.

102. Fussilet 41/34.

103. Hud 11/114.

104. Yusuf 12/3; Furkan 25/33.

Yusuf ile Züleyha'nın, Ahsab-ı Kehf'in ve Hz. İbrahim'in kıssaları en güzel kıssalar değil midir?

7- En Güzel Mükâfat

Kur'an-ı Kerim, sadece bu dünyadaki güzelliklerden bahsetmiyor. Hem burada hem de âhirette mükâfatların güzelliğinden söz ediyor.

“Allah, yaptıklarının karşılığını en güzel şekilde kendilerine vermek üzere az veya çok sarfettikleri her şey, yürüdükleri her yol, onlar için yazılır”¹⁰⁵.

Güzel bir haslete verilecek mükâfat da muhakkak güzel olmalıdır. İşte güzel haslete verilen mükâfaatı dile getiren âyeti kerime:

“Sabredenlere ecirlerini yaptıklarından daha güzeli ile ödeyeceğiz”¹⁰⁶.

Nihayet, Kur'an-ı Kerim'in bildirdiği İslâm dini iyimser bir dindir.

Kur'an-ı Kerim'in bildirdiği ve kâinatta müşahede edilen güzelliklerden bazılarını kısaca belirttikten sonra, bu güzelliklere bir davetiye çıkarmak gerekmez mi? Elbette gerekir. O zaman, inananlar kendi sahalarıyla ilgili güzellikleri bulup çıkarmalı ve göstermelidirler. İnsan kainatı keşfetmelidir.

105. Tevbe 9/121.

106. Nahl 16/96-97; Nur 24/38; Ankebut 29/7.